

บทที่ 4

มนุษย์ในวรรณกรรมของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์

จากการศึกษาวิเคราะห์งานเขียนของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ พบว่างานแทบทุกเรื่องบรรยายถึงสภาพชีวิตของตัวละครแต่ละตัวที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์และเหตุการณ์ที่มีความทุกข์เป็นพื้นฐาน ไม่ว่าตัวละครเหล่านั้นจะร่ำรวยหรือยากจนด้านวัตถุมากแค่ไหน ตัวละครแต่ละตัวก็ต้องพยายามแสวงหาหนทางเลือกเพื่อจะต่อสู้กับความทุกข์และตัวตน (Self) ภายในเพื่อเอาตัวรอดจากสถานการณ์นั้น ๆ ด้วยตัวเองตลอดเวลา

ลักษณะงานเขียนของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ กล่าวได้ว่าเป็นงานเขียนที่ผู้เขียนเป็นเพียงผู้กำหนดบุคลิกภาพ (Character) ของตัวละครเท่านั้น แล้วปล่อยให้ตัวละครเหล่านั้นเผชิญกับทางเลือกและการตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยตัวเองดังจะเห็นในบทสัมภาษณ์ที่ว่า

ผมไม่ใช่นักวางเค้าโครงที่เรียกว่าพล็อต คือผมไม่สามารถเอาอะไรมาเรียงร้อยกัน ผมทำไม่ได้หรอก...ผมคิดว่าจากกับตัวละครมันสำคัญ มันจะพาเราไปเอง ตัวละครที่ดี จากที่ฉันจะพาคนเขียนไปเองแหละ สิ่งที่เราไปคือประสบการณ์ของคนเขียนนั่นเอง ประสบการณ์กับความรู้สึกนึกคิดต่างๆของนักเขียน เพียงแต่เราอาศัยตัวละครเป็นพาหะ ถ้าคุณได้ตัวละครที่แข็งแรงบีบบังเป็นนักต่อสู้ชีวิตหรือคุณได้ตัวละครที่พิการจากอุบัติเหตุสงคราม หรือได้ตัวละครที่เป็นคนอ่อนแอโดยกำเนิด คุณจะรู้เองว่าเราจะต้องทำอะไรบ้างในชีวิตของเขา... คุณไม่ต้องไปกำหนดหรอก ให้ตัวละครกำหนดชีวิตของเขาเองได้ ถ้าตัวละครมันชัดเจนในการที่เราวางไว้ ผมคิดว่าคนในนวนิยายกับชีวิตจริงมันไม่แตกต่างกันมาก และมันไม่ควรจะแตกต่างกัน (วานปีสาจตอบ, 2549, น. 87)

การศึกษางานเขียนของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ ไม่ได้เป็นเพียงการศึกษาเพื่อเข้าใจงานและความคิดของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ เท่านั้น แต่ยังทำให้เราได้เรียนรู้ถึงมุมมองความคิดเรื่องธรรมชาติคุณค่า เป้าหมายและเสรีภาพของการเกิดมาเป็นมนุษย์ผ่านสายตาของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ เพื่อการเข้าใจโลกและสังคมในภาพกว้างในโอกาสต่อไป การศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาโดยวิเคราะห์เรื่องมนุษย์ ในประเด็นที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เป้าหมายและคุณค่าของมนุษย์ที่ปรากฏอยู่ในงาน

วรรณกรรมของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' ที่รวมเล่มพิมพ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2503-2549 ที่มีทั้งหมดเป็นจำนวน 104 เล่ม โดยเลือกเรื่องที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์อย่างชัดเจน จากปีที่พิมพ์ ปีละ 1 เล่ม ทั้งหมด 31 เรื่อง โดยที่บทนี้เป็นบทวิเคราะห์ การอ้างอิงจะทำการอ้างอิงจากชื่อเรื่องแทนการอ้างอิงชื่อผู้เขียน โดยผ่านการเรียนรู้และแยกประเด็นการศึกษาดังนี้

1. ธรรมชาติของมนุษย์
2. เป้าหมายและคุณค่าของมนุษย์
3. เสรีภาพในการดำเนินชีวิตของมนุษย์

4.1 ธรรมชาติของมนุษย์

จากการศึกษางานเขียนของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' พบว่าธรรมชาติของมนุษย์ไม่ว่าจะรวยหรือจนล้วนเต็มไปด้วยความทุกข์เข็ญ มากบ้างน้อยบ้าง ซึ่งเป็นความทุกข์ที่มนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ มนุษย์ทำได้แต่เพียงทำให้มันเบาบางลงหรือพยายามลืมมันไปชั่วขณะเท่านั้น แต่ถึงอย่างไรในชีวิตที่เต็มไปด้วยความทุกข์นั้น มนุษย์ยังมีเสรีภาพในการเลือกที่จะกำหนดคุณค่าและความหมายให้ตนเองและสิ่งรอบข้างได้ โดยไม่มีปัจจัยภายนอกหรือสิ่งเหนือธรรมชาติใด ๆ มากำหนดหรือกำกับ ทั้ง ก่อนอดีต อดีต ปัจจุบัน และอนาคต ดังที่ปรากฏในหนังสือ *นิราศดิบ*

เราเห็นใบหน้าของคนมีความทุกข์อยู่ในร้านหมอดูลายมือ เขาเชื่อมั่นคนบอกได้ถึงโชคลาภ ความรักหรือเงิน มือที่เคยเปื้อนอาวม และเคยหยิบของหอม มือที่เคยหยิบไฟ และหยิบน้ำ มือเนาของบางคนที่ควรตัดมือทิ้ง-คนบางคนเชื่อว่าเส้นสายยุ่งเหยิงบนนั้น สัมพันธ์แน่นแฟ้นกับชีวิตของตน บัดจบ! เขาไม่อาจเชื่อก็ได้ หากไม่มีอะไรดีกว่านี้

ปลอบโยน (นิราศดิบ, 2513 ก, น. 362)

ในทัศนะของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' เมื่อมนุษย์มีความทุกข์เขาเหล่านั้นพยายามจะหาสิ่งยึดเหนี่ยวหรือเครื่องปลอบประโลมใจว่าเขาไม่ได้เผชิญความทุกข์อย่างโดดเดี่ยว ทั้งที่โดยลึก ๆ แล้วมนุษย์เองก็ไม่แน่ใจว่ามีอำนาจที่ว่ามันจริงหรือเปล่า? เพียงแต่ไม่มีอะไรดีกว่านี้ปลอบโยน ถึงอย่างไรก็ตามสิ่งที่ขาดไม่ได้ในงานเขียนของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' คือสะท้อนความจริงในชีวิตและสังคม ทำให้มีกลิ่นไอของความเชื่อแบบไทยโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิต ความเชื่อ พุทธศาสนา สอดแทรกดังเช่นในนวนิยายเรื่อง *สนิมสร้อย* ที่บรรยายถึงกระแสการไหลบ่าของทุนนิยมอเมริกาในช่วงปี พ.ศ. 2500 แม้ว่าจะมากมายแค่ไหน พี่สมรก็ยังไม่ละทิ้งระบบความเชื่อพื้นฐานของสังคมไทย เรื่องโชคลาภและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

โทรทัศน์หรือภาพยนตร์อเมริกันอาจจะเปลี่ยนหลายสิ่งหลายอย่างในชีวิตประจำวันของเรา สอนให้เราฟังเพื่อ กระตุ้นให้เราเดินล้ำสมัยไว้ครึ่งก้าวเสมอ แต่ก็อาจจะมียุทธวิธีที่จะโยนเรื่องโซคลางและความเชื่อถือที่ไม่มีเหตุผลออกไปจากหิ้งบูชาพระได้เลย พี่สมหรือใครก็ตามอาจจะกินเหล้าที่มาจากยุโรป ใช้เครื่องสำอางของมาคาบูบิสไนน์ แต่ก่อนจะลงพื้นด้วยนมเบอร์ที่เท่าไร พี่สมจะไม่ลืมรองเอาไว้ก่อนด้วยแป้งที่อาจารย์ อะไรสักคนลงเวทย์มนต์เอาไว้ (สนิมสร้อย, 2546 ข, น. 143)

ถึงกระนั้น 'รงค์ วงษ์สวรรค์ เองก็ไม่ลืมที่จะใส่ความรู้สึกของตนเองลงไประหว่างบรรทัดตั้งประโยคที่ยกมาจากข้อความข้างต้นว่า 'มีอาจจะมียุทธวิธีที่จะโยนเรื่องโซคลางและความเชื่อถือที่ไม่มีเหตุผลออกไปจากหิ้งบูชาพระได้' ความเชื่อถือที่ไม่มีเหตุผล เป็นการแสดงความยอมรับว่าโดยส่วนตัวแล้วเขาเองก็คิดว่าสิ่งเหล่านั้นขาดความเป็นไปได้ที่จะมีตัวตนและในอีกตอนหนึ่งใน นวนิยายเรื่อง *ผู้คืนน้ำครำ*

คุณหญิงกลับจากภาคเหนือแล้ว ได้ยินพูดว่าดวงของรัฐมนตรียังแจ่มไปก ดาวอังคารหันหลังให้ดาวหมา วางมุมเฉียงกับดาวไถ และมีดาวห่าหะอะไรอีกก็ดวงเป็นบริวาร ผมไม่สนใจและไม่เคยเชื่อถือไร้สาระทำนองนี้ มันแสดงถึงความอ่อนแอของมนุษย์ ทำไมเขาจึงไม่เชื่อกับการกระทำของตัวเองและคุณความดี? (*ผู้คืนน้ำครำ*, 2539 ข, น. 180)

อย่างไรก็ตามตัวละครเหล่านั้นก็เป็นปัจเจกบุคคลที่อาศัยอยู่บนโลก ทุกตัวละครก็ย่อมล้วนเผชิญกับชะตากรรมทางเลือกของตัวเองด้วยกันทั้งนั้น โดยการตัดสินใจมีพื้นฐานมาจากบริบททางสังคม เช่น ชุมชน ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนาและวิถีบรรพบุรุษ

ทั้งหมดนี้โดยอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบต่อการเลือกนั้น ๆ ในสองระดับคือระดับปัจเจกและระดับสังคม ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่าธรรมชาติของมนุษย์ ในงานเขียนของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ นั้นเขาเชื่อว่าถึงแม้มนุษย์ไม่ได้ถูกกำหนดชะตาชีวิตมาก่อนและมนุษย์มีเสรีภาพที่จะสร้างคุณค่าความหมายและทางเลือกให้กับตนเองตลอดเวลา แต่มนุษย์ก็ไม่อาจปฏิเสธบริบททางสังคม ที่มีผลต่อการตัดสินใจนั้นๆและในขณะเดียวกันที่มนุษย์เป็นทุกข์ เขาก็ไม่ลังเลเลยที่จะพยายามไขว่คว้าสิ่งที่ไม่มีความหมายใดเห็นผิวเพื่อลอบประโลมตนเอง ดังที่เราจะได้เห็นต่อไปโดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์ผ่านประเด็นธรรมชาติของมนุษย์ทั้ง 2 ระดับ คือ

4.1.1.ธรรมชาติของชีวิตในระดับปัจเจก

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่างานเขียนของ ʼรงค์ วงษ์สวรรค์ แทบทุกเรื่องเป็นงานเขียนที่บรรยายถึงภาพการต่อสู้ดิ้นรนในแต่ละสภาวะชีวิต ในฐานะที่ถือกำเนิดขึ้นมาเป็นมนุษย์ การต่อสู้ที่รุนแรงนั้นมีทั้งสองด้าน ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้กับสภาพร่างกายภายนอกหรือการต่อสู้กับสภาวะจิตใจภายในของตนเอง ตัวละครเหล่านั้นมีความขัดแย้งภายในตัวเองทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจตลอดเวลา ไม่ว่าเขาจะรวยหรือจน สุขหรือทุกข์ ตัวละครเหล่านั้นล้วนอยู่ท่ามกลางทางเลือกของการตัดสินใจเพื่อตอบสนองความปรารถนาทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังเช่นจะเห็นได้จากตัวอย่างในงานเขียนเรื่อง *ใต้ถุนป่าคอนกรีต* ที่กล่าวว่า “แต่ผมกำลังต้องการอะไรมากที่สุดรู้ไหมน้ำลำพาเงินกับกำลังใจ ผมไม่ค่อยตระหนักในคุณค่าของมันมาก่อนนัก จนกระทั่งเมื่อรู้สึกหิวและว่าเหวจนบางคืนอยากร้องไห้” (*ใต้ถุนป่าคอนกรีต*, 2534, น. 248)

ในสภาพที่อับจนและว่าเหวในต่างประเทศในงานเขียน ʼรงค์ วงษ์สวรรค์ ได้เขียนจดหมายพรรณนา ถึงความยากลำบากในการดำรงชีวิตให้น้ำลำพาฟัง จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ʼรงค์ ตระหนักในเรื่องนี้โดยความต้องการเงินเป็นตัวแทนของความต้องการทางกายและกำลังใจเป็นตัวแทนของความต้องการทางใจหรือจิต ซึ่งต้องมีควบคู่กันทั้งสองสิ่งหากขาดสิ่งใดไป ย่อมส่งผลกระทบต่ออีกสิ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเมื่อขาดทั้งสองสิ่ง ชีวิตจึงทวีความยากลำบากถึงขั้นพ่ายแพ้อยากร้องไห้ ดังนั้นเราจะเห็นว่าสภาวะความอ่อนแอของร่างกายและจิตใจที่เป็นไปอย่างควบคู่กันและมีอิทธิพลส่งเสริมกันอย่างแยกไม่ออกโดยในระดับปัจเจกบุคคล ʼรงค์ วงษ์สวรรค์ ได้ให้ความสำคัญกับกายและจิตไว้ดังนี้

4.1.1.1. ส่วนที่เป็นกาย คือภาวะในตัวเอง (Being-in-itself)

งานเขียนของ ʼรงค์ วงษ์สวรรค์เป็นงานที่ยอมรับส่วนของร่างกายว่าเป็นภาวะในตัวเอง (Being-in-itself) มีลักษณะเป็นวัตถุ มีความเต็มในตัวเอง มีลักษณะแน่นทึบ เป็นอัตภาพที่ปรากฏภายนอก เป็นสภาวะที่แยกกับส่วนของจิต ดังตัวอย่างที่ปรากฏอยู่ในนวนิยาย *เรื่อง คลังใจภูมริน* ตอนที่ คลังใจ ภูมริน ท้อแท้สิ้นหวังกับชีวิต ถึงแม้เขาจะมีทรัพย์สินสมบัติมากมาย แต่เมื่อถึงยามที่ประสบปัญหาหมดหวังกับชีวิต ทรัพย์สินนั้นก็ไม่ได้อยู่ในความคิดของเขาเลย เขากลับจมอยู่กับตัวเองแล้วก็เริ่มออกเดินอย่างไร้จุดหมาย

ความรู้สึกถัดมาของเขาคือเขาเดินอยู่ในความว่างเปล่าปราศจากการปกป้อง
ปราศจาก ความหวัง ปราศจากความฝัน ปราศจากยศวาสนา และปราศจากปลายทาง

เขาเดินผ่านไปหลายถนนอย่างไม่สนใจว่าดินมันจะพาไปไหน เขาต้องการเดิน
และเดินเท่านั้น เขาเดินไปราวกับคนปราศจากชีวิตและวิญญาณ นานหลายนาน
เขาได้รับความเย็นจนเกือบหนาวปะทะใบหน้า และได้กลิ่นของซุงหมักในน้ำ เขาก็มอง
มอง และพลันนั้นเขาจึงรู้สึกว่าการกำลังยืนอยู่บนสะพานข้ามแม่น้ำ
แม่น้ำคดเคี้ยวอยู่ในแสงดาวหม่น มองมันลึกลงไปไกลจากเขา และมันทำท่าย
ให้โง่งลงไปหามัน

คลใจ ภูมิริน ถามไถ่ตัวเองว่าเขาจะทำอย่างนั้นได้ไหม

และเขาได้รับคำตอบในทันทีว่า ไม่ได้!

มันเป็นเพียงจิตมารยาของการเป็นคนเท่านั้น มันเป็นเพียงความเพ้อฝันไร้
สาระในทุกวาระที่คนเรานึกถึงความตาย แต่แล้วใครก็ตามจะชะงักตัวเองอย่างรุนแรง
หรือพยายามวิ่งหนีมันให้พ้น

คนเรามีสันดานชอบทรมาน เขาพยายามทรมานทุกสิ่งทุกอย่างที่มีชีวิต ตั้งแต่
สัตว์จนถึงต้นไม้ และคนด้วยกันเขาทรมานคนอื่นก่อน แล้วจึงจะทรมานตัวเองเป็นคน
สุดท้าย (คลใจภูมิริน, 2515 ข, น. 444)

จากข้อความนี้ทำให้เราเห็นว่า ในเบื้องต้นเมื่อจิตใจตกอยู่ในภาวะการณ์ที่อ่อนแอจนสุด
ขีด ตัวละคร คลใจ ภูมิริน ใช้เพียงสัญชาตญาณ ในการประคับประคองชีวิตให้ร่างกายเดิน เหม่อ
ลอยไปอย่างไม่มีจุดหมาย แต่เมื่อมีสภาวะบ้างอย่าง ‘เขาได้รับความเย็นจนเกือบหนาวปะทะใบหน้า
และได้กลิ่นของซุงหมักในน้ำ เขาก็มองมอง และพลันนั้นเขาจึงรู้สึกว่าการกำลังยืนอยู่บนสะพานข้าม
แม่น้ำ’ มากระทบทำให้เกิดอึดอัดและการรับรู้เข้ามาควบคุมภาวะในตัวเองหรือร่างกายต่อ เมื่อ
สภาวะอึดอัดเกิดก็เกิดความยับยั้งชั่งใจ การรู้ตัวรู้ตน ตามมาในทันที ‘แม่น้ำคดเคี้ยวอยู่ในแสงดาว
หม่น มองมันลึกลงไปไกลจากเขา และมันทำท่ายให้โง่งลงไปหามัน

คลใจ ภูมิริน ถามไถ่ตัวเองว่าเขาจะทำอย่างนั้นได้ไหม

และเขาได้รับคำตอบในทันทีว่า ไม่ได้!

มันเป็นเพียงจิตมารยาของการเป็นคนเท่านั้น มันเป็นเพียงความเพ้อฝันไร้สาระในทุก
วาระที่คนเรานึกถึงความตาย แต่แล้วใครก็ตามจะชะงักตัวเองอย่างรุนแรงหรือพยายามวิ่งหนีมันให้
พ้น นั้นแสดงให้เราเห็นว่า ‘รงค์ วงษ์สวรรค์’ ได้สร้างตัวละครโดยให้ความสัมพันธ์ระหว่างภายใน
ฐานะที่เป็นอยู่ของจิตรวมถึงสัญชาตญาณ และการมีอยู่ของจิตซึ่งเป็นอัตตะภาวนั้นเอง

ในเรื่อง *ใต้ถุนปากอนกริต* ‘รงค์ วงษ์สวรรค์’ ได้กล่าวถึงสภาพความจน ความหิวซึ่งเป็น
ภาวะของร่างกายที่มีส่วนทำให้ ส่วนที่เป็นจิตอ่อนแอไว้ว่า “ความจนน่ากลัวและร้ายกาจ มันบีบรัด

ให้เราหิวมากกว่าที่ควรหิวหนามากกว่าที่คนอื่นเขาหนาว และคลั่งแค้นชีวิตเกินกว่าจะหวนนึกถึงเหตุผลของกรรม” (ใต้ถุนป่าคอนกรีต, 2534, น. 52)

ถ้อยความนี้ บรรยายเรื่องความอับจนในบ้านใต้ถุนแห่งมหานคร แซน แฟรสนิสโก ที่ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' เผชิญกับเพื่อนของเขาในขณะที่ไม่มีอะไรเหลือเลยในบ้าน ในสภาพที่ยากจนสุดขีดทำให้เขาตระหนักได้ว่าความหิว ความจน มันบั่นทอนทั้งกำลังกายและกำลังสติปัญญาจนเป็นความน่ากลัวอย่างร้ายกาจ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกายที่หิวโหยซึ่งมีผลต่อจิตที่ทำให้ 'คลั่งแค้นชีวิตเกินกว่าจะหวนนึกถึงเหตุผลของกรรม' นอกจากนี้ในข้อความนี้ยังแสดงให้เห็นแนวคิดเรื่องการปฏิเสธเรื่องกรรมอีกด้วย นอกจากนี้การที่ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' พูดยุติเรื่องความทุกข์ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' ไม่ได้พูดถึงร่างกายที่เป็นทุกข์อย่างตรง ๆ หากนำเสนอถึงสภาพความทุกข์ของร่างกายที่เกิดจากความจน และความจนนี้หมายถึงความขาดแคลนทางวัตถุและโอกาสที่จะเข้าถึงทรัพยากรที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกได้บ้าง อย่างเช่นในเรื่อง *ผู้คืนน้ำคร่ำ* ที่ตัวละครผู้เล่าเรื่องคือลูกชายรัฐมนตรี ที่เบื่อหน่ายท่านรัฐมนตรีพ่อของตัวเองที่ร่ำรวยมากจากคดโกงและการเสนอนโยบายเอื้อประโยชน์ให้กับตนเองในแวดวงธุรกิจการเมือง 'รงค์ วงษ์สวรรค์' ตั้งใจเสนอภาพ ความรวยของบ้านรัฐมนตรี ตัดสลับกับความจนของสล่าริมคลอง ซึ่งเป็นที่ ๆ คนจนในเมืองอาศัยอยู่บนคลองสกปรกในที่บุกรุก ลูกชายรัฐมนตรีชอบไปนั่งในร้านเหล้า เป็นเรื่องราวของการฟุ่มเฟือยของคนรวยที่พยายามรักษาสถานะของตนเองในสังคมอย่างไม่รู้จักพอและในขณะเดียวกันผู้ด้อยโอกาสก็พยายามทุกวิถีทางให้พ้นจากความทุกข์จากความจน เพื่อความสุขสบายทางกายบ้าง

ความหิวเป็นศัตรูหมายเลข 1 ของคนจน แน่แน่นอนว่าใครยอมพยายามทุกวิถีทางเพื่อทำลายมัน ผมจึงไม่ประหลาดใจอย่างไรว่าในร้านเหล้าริมคลองนี้มากมายด้วยผู้คนผู้คึกคะนองรุนแรง มันเป็นความผิดของเขาหรือถ้าคนทำสวนในสนามกอล์ฟขโมยดอกบัวสีขาวมาขาย? ดอกไม้บริสุทธิ์นั้นผ่านมือแม่ค้าในตลาดไปถึงมือของสาธุชนเพื่อบูชาพระ แต่มันก็อาจเปลี่ยนเป็นของคนระยำผู้พยายามติดสินบนเพื่อให้ประสบความสำเร็จในทางชั่วร้าย ตามความเชื่ออันงมงายเกี่ยวกับศาสนาของเขา

มันไม่ใช่ความผิดของประมงน้ำคร่ำ ถ้าเขาพบกำไลข้อมือทองคำของเมียข้าราชการชั้นโทหล่นใต้ถุนบ้าน ขณะก้มๆเงยๆช้อนลูกน้ำด้วยความเหน็ดเหนื่อยแล้วจึงหยิบฉวยเอาไปขายกิน

และ-มันก็ไม่ใช่ความผิดของหนุ่มกึ่งเก้งขาบานอาชีพไฮโลว่าจะถ่วงลูกเต๋าของเขาเพื่อคดโกงคนโกงกว่า

ในสภาพซึ่งต่างต้องเอาตัวรอด เหตุผลของความหิวเหนือกว่าศีลธรรม
(ผู้ดีน้ำครำ, 2539 ข, น. 220)

จากที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่าในงานเขียนของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' แสดงให้เห็นความสำคัญ
ของธรรมชาติของมนุษย์ในส่วนของกาย ที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติของมนุษย์ในส่วนของ
จิตใจอยู่ไม่น้อย เมื่อร่างกายหิวโหยอ่อนแรง ก็มีผลต่อจิตในการตัดสินใจ ทั้งระยะสั้น
กระสับกระส่ายคลั่งแค้น จนถึงระยะยาวในการเอาตัวรอดจากความหิวโหยโดยการเบือนหน้าจาก
ศีลธรรมอันดีงาม โดยทั้งสองสิ่งนี้เกื้อหนุนกันอยู่เพราะว่าธรรมชาติของมนุษย์จะขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใด
ไม่ได้

ถึงอย่างไรก็ตามจากการศึกษางานเขียนของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' จะพบว่า 'รงค์' ค่อนข้างให้
ความสำคัญกับธรรมชาติภายใน ตัวตนของมนุษย์ในด้านที่เป็นจิตว่าเป็นส่วนสำคัญในการควบคุม
กายและเป็นแก่นแท้ของมนุษย์มากเป็นพิเศษ

4.1.1.2. ส่วนที่เป็นจิต คือภาวะสำหรับตัวเอง (being-for-itself)

จิตหรือจิตวิญญาณรวมถึงความสำนึกของมนุษย์ เป็นองค์ประกอบสำคัญของธรรมชาติ
ของมนุษย์ที่ดำรงอยู่ควบคู่ไปกับร่างกายภายนอก เป็นความว่างเปล่าในตัว ไม่ถูกกำหนดให้เป็น
อะไรตายตัวมาก่อน สามารถเป็นอะไรก็ได้ขึ้นอยู่กับมนุษย์เป็นผู้เลือกเอง คือภาวะสำหรับตัวเอง
(being-for-itself) ซึ่งตัวจิตนี้เองที่มีเสรีภาพที่แสดงในเห็นถึงความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง

ในงานเขียนของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' เราจะเห็นว่าเขาให้ความสำคัญกับธรรมชาติส่วนที่เป็น
จิตที่เป็นตัวควบคุมธรรมชาติในส่วนที่เป็นกายค่อนข้างมาก และมีหลายบทหลายตอนที่แสดงให้เห็น
ถึงความขัดแย้งต่อผู้ภายในของจิตเองเพื่อนำมาซึ่งผลลัพธ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การปลอบประโลม
หรือค้นหาความดีที่พอจะมีบ้างจากความบาป หรือแม้กระทั่งเขียนตีและทารุณตัวเอง

...และความจริงเป็นอย่างนั้น ย้อนถอยหลังจากเย็นนั้นนาน ข้าพเจ้าออกจาก
กรุงเทพฯ ด้วยความรู้สึกเจ็บปวดที่ไม่มีเสียงร้องไห้ ไม่อายจะร้องแต่เพราะมันไม่มีน้ำตา
มันทรมาณมาเนิ่นนานอย่างไม่มียาชนิดใดบำบัด อาการนั้นวินิจฉัยได้ว่าคงเนื่องจาก
อะไร บางอย่างที่ถูกซ่อนอยู่ในความคิด มันเลือกไสให้เกิดความดิ้นรนถึงขนาด จนไม่
อาจสั่งตัวเองให้หยุดอยู่กับที่ได้ มันเป็นอย่างไรที่ข้าพเจ้าผู้ฉลาดเขลาไม่รู้จัก มันวิ่งไล่ตาม
ที่มั่งคั่งกระชั้นทำให้ต้องเติลดิ้นมันหนีชีวิตกระนั้นหรือ? เปล่า-หามิได้ ชีวิตเป็นเจ้าหนี้
อำมหิตที่สุด และข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าใครจะหนีมันพ้น! เคยถามตัวเองบ่อยหน หรือว่า

ข้าพเจ้าวิ่งหนีอีกคนที่มันมีอยู่ในข้าพเจ้าและร่วมใช้อวัยวะเดียวกัน? มันจะต้องมีข้าพเจ้าอยู่อีกคน

และในอารมณ์ดิบ ข้าพเจ้ามองเห็น 'รงค์ วงษ์สวรรค์' คนที่สอง ไอ้คนนั้นมันสอนให้หยอกล้อกับธรรมชาติ มันถีบข้าพเจ้าหล่นลงในขุมอบายแห่งความเรงใจ มันเอื้อมมือผลักใบหน้าข้าพเจ้าให้เป็นจนมองไม่เห็นบาป มันเลี่ยมสอนให้ละเมิดต่อพระธรรมบท มันชั่วให้ละโมภในกามคุณและเมรัย มันแย่งความคิดที่พอจะมีอยู่บ้างเอาไปซ่อนในที่หาไม่พบ (ซึ่งข้าพเจ้าขอสาบานว่าจะต้องเพียรหาจนพบ) และมันยังทำให้ข้าพเจ้ามีสองใบหน้า คือใบหน้าร้ายที่เป็นหน้ากากของใบหน้าอันเศร้าหมอง มันช่างร้ายกาจและสามานย์-ไอ้ข้าพเจ้าคนที่สองนั้น ข้าพเจ้าจะหนีมันพ้นละหรือ? ความทุกข์-ความทุกข์-และความรียาของชีวิต (นิราศดิบ, 2513 ก, น. 60)

สภาวะขัดแย้งกันเองภายในของจิตแสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ของจิตฝ่ายที่พยายามรักษาคุณงามความดีแบบที่สังคมกล่าวไว้ว่าเป็นธรรมชาติ กับจิตฝ่ายที่พยายามวิ่งเข้าหาขุมอบาย การต่อสู้ของจิตทั้งสองฝ่ายก็ทำให้เกิดทางเลือกที่สับสน และความสับสนทางใจมีส่วนอย่างมากในการผลักไสให้ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' เลือกที่จะหนีจากตนเองและสังคมไปอเมริกาเพื่อแสวงหาบางอย่างที่เขาเองก็ไม่แน่ใจว่าจะอะไร ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นผลานุภาพของธรรมชาติของมนุษย์ทางด้านจิตที่มีผลกับชีวิต ถึงอย่างไร 'รงค์ วงษ์สวรรค์' ก็ชี้ให้เราเห็นความจริงอีกอย่างหนึ่งว่า จิตมนุษย์โดยเบื้องลึกพยายามอย่างถึงที่สุดที่จะเอาชนะอบายมุกต่างๆ ถึงแม้จะทำได้บ้าง ไม่ได้บ้าง จนสุดท้ายก็ต้องบอกกับตัวเองว่า 'ข้าพเจ้าจะหนีมันพ้นละหรือ?'

เพราะว่ามีการต่อสู้ภายในจิตนี้เองมนุษย์จึงเต็มไปด้วยทางเลือกหรือเสรีภาพในการเลือกที่จะดำเนินชีวิตไปในแบบที่ตนเองต้องการ เราจะเห็นได้จากอีกตอนหนึ่งในงานเขียนของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' เรื่อง *ใต้ถุนป่าคอนกรีต* ที่ 'รงค์' และเพื่อนของเขา พ่ายแพ้ต่อความเบื่อหน่าย เปลี่ยนหางานเอาเงินค่าเช่าบ้านที่เก็บไว้ออกไปเที่ยวกลางคืน

การเอาเงินค่าเช่าบ้านมาซื้อประทัดกลางคืนของแซน แฟรนซิสโก แม้จะไม่ใช่ว่าความชั่วจนเกินให้อภัย แต่มันจะเป็นเงินของเราโดยบริสุทธิ์ หาได้เบียดบังมาจากใครอื่น มันก็บ้านบั่นขนาดหนัก...จริง-อาจมีหลายคนทนได้และได้รับการยกย่องว่าเป็นนักสู้ชีวิตผู้มีขันติและพลังใจเข้มแข็ง ถ้าอย่างนั้นเราขอรับโดยสิ้นเชิงว่าเราอ่อนแอดีกว่า เรามั่นคนซุกซน เราเป็นคนอยู่ไม่สุข เราเป็นคนขลาดเขลา และเราเป็นทารกที่เติบโตใหญ่จนสับสนพันธุ

ได้แล้ว (นี่หว่า) เราต่างพยายามจะหลีกเลี่ยงความทุกข์ด้วยการเอื้อมดีสนิทกับความสุข ฉาบฉวยเท่านั้นละหรือ? เราให้สงสัยในชีวิตกันอย่างรุนแรงในคืนนั้น

ระหกระเหินอยู่ในความหมองหม่น กลางคืนที่มองเห็นเปล่งแสงเทาแซมเขียว อย่างเมื่อดวงอาทิตย์ลับสัณของคืนอื่น เราพากันรู้สึกว่าเป็นคนแปลกหน้าของตัวเองอยู่ทุก เวลานาที (ใต้ถุนป่าคอนกรีต, 2534, น. 82)

...ออกไปเที่ยวกลางคืนมาด้วยกันจนน่าแล้วแต่ยังไม่หายอยาก เราดื่มไวน์รียา ที่เหลือติดกันขวดกันอีก มันจะฝาดจะขึ้นอย่างไรมันเป็นหลัก เราจะเลวทรามอย่างไรเรา ยังเป็นคน ชีวิตจะร้ายกาจอย่างไรมันเป็นชีวิตที่เราหนีไม่พ้น โลกจะบัดซบเพียงไหนมันเป็น โลกที่เราปฏิเสธไม่ได้

ความเฝ้าวและเฝ้ามันยังจับเกี่ยวกันอยู่ ไม่มีฝ่ายไหนเปลี่ยงพลั่ว อย่างน้อยเรา ยังเป็นคน สัตว์อะไรจะมารยาได้เหมือนคน เข้มแข็งเหมือนคนและอ่อนแอเหมือนคน ฉลาดเหมือนคนและ โง่เหมือนคน ธรรมชาติได้ทำผิดอย่างไม่น่าให้อภัยที่บันดาลให้ มีคน(ใต้ถุนป่าคอนกรีต, 2534, น. 100)

ตัวละครเหล่านั้นแสดงให้เห็นการต่อสู้ในใจที่เรียกว่า ‘ความเฝ้าวและเฝ้ามันยังจับเกี่ยว กัน’ และสุดท้ายก็เลือกที่จะเอาเงินค่าเช่าบ้านออกไปเที่ยวกลางคืน เพราะเห็นว่าการต้องทนอยู่กับ ความเปล่าเปลี่ยว ภายในบ้านเป็นความทุกข์ที่เจ็บปวด พวกเขายอมรับว่าเป็นคนอ่อนแอกับกิเลส และ ‘พยายามจะหลีกเลี่ยงความทุกข์ด้วยการเอื้อมดีสนิทกับความสุข’ แม้ความสุขนั้นจะต้องแลกมา กับความลำบากภายหลังแต่นั้นก็เป็นสิ่งที่ตัวละครได้เป็นผู้เลือกเอง โดยที่ไม่ลืมหาค่าเหตุผลของ การเลือกนั้นมาลอบประโลมตัวเองเช่น ‘มันเป็นเงินของเราโดยบริสุทธิ์หาได้เบียดบังมาจากใคร อื่น’ และนั่นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและพลังของธรรมชาติของมนุษย์ในส่วนที่เป็นจิตที่เป็นตัว ควบคุมมนุษย์พร้อมกับพยายามหาเหตุผลมาลอบประโลมตัวเองให้รู้สึกผิดน้อยลง และการลอบประโลม นี้เองที่รงค์ วงษ์สวรรค์ เห็นว่ามันช่วยให้มนุษย์เจ็บปวดกับความจริงน้อยลง ดังที่จะเห็นจากในบาง ตอนของ นวนิยาย *สนิมสร้อย* หลังจากความเสียใจของก้าน (แมงดา) ที่ปล่อยให้ วงเดือน (โสเภณี ในบ้าน) ป่วยเป็นโรคซิฟิลิสจนเกือบตาย

ข้าพเจ้าไม่เคยสนใจปฏิทินและก็ไม่อยากจดจำว่าเวลาจะล่วงไปสักกี่วัน หลังจากวงเดือนจากไปอยู่คลินิก รวมทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนั้น ทำให้ข้าพเจ้าเริ่ม มองเห็นคุณค่าของความรู้สึก มันทำให้ข้าพเจ้าละอายและนึกเกลียดชังตัวเองในบางครั้ง ข้าพเจ้าสูบบุหรี่จัดและดื่มเบียร์มากขึ้น สิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้ากลางแกล้ง...ทำไมสมทรงหรือพี่สมร

จึงคิดเหล้า...บัดนี้มันได้กระจ่างขึ้นแล้ว การที่ที่สมรเกลียดชังคนทุกคนรวมทั้งตัวหล่อนเองก็เหมือนกัน มันเป็นเคล็ดวิธีอย่างหนึ่งที่จะทำให้หล่อนเกลือกกลั้วกับความชั่วบาปได้สนิทใจนั่นเอง มันอาจไม่ช่วยได้มากนักก็พอช่วยได้บ้าง ความเกลียดชังมันเป็นเครื่องอุ้มชูให้เราเฝ้ากำลังแรงอยู่สู้กับความชั่วต่อไป (สนิมสร้อย, 2546 ข, น. 505)

จากการศึกษาธรรมชาติของมนุษย์ในระดับปัจเจกพบว่า 'รงค์ วงษ์สวรรค์' ให้ความสำคัญกับจิตที่เป็นสาระสำคัญมากกว่ากาย โดยจิตเป็นแก่นแท้ของชีวิต จิตมีเสรีภาพที่จะเลือก ทั้งหมดขึ้นอยู่กับ การต่อสู้ภายในของจิตเองโดยอิงอยู่กับ ช่วงเวลา บริบททางสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ที่เป็นพื้นฐานของผู้เลือกเอง และจะต้องรับผลของการเลือก แต่อาจปลอมโยนตัวเองให้รู้สึกผิคน้อยลงได้เท่านั้น

4.1.2. ธรรมชาติของชีวิตในระดับที่เป็นบุคคลในสังคม (Being-in-the-world-with others)

ในธรรมชาติของมนุษย์นอกจาก ธรรมชาติภายในตนเองที่เป็นธรรมชาติที่เป็นกายกับจิตแล้ว มนุษย์คนหนึ่งย่อมแยกออกจากกันไม่ได้กับบุคคลอื่นในสังคมรวมทั้งชีวิตอื่นในธรรมชาติ ในฐานะที่มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตในโลก โลกและมนุษย์ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทำให้มนุษย์ต้องดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างสองสถานะคือสถานะที่อยู่กับตัวเองด้วยจิตใจที่มีเสรีภาพอย่างเต็มเปี่ยมในการสร้างความหมายให้ชีวิตและสถานะที่อยู่ในสังคม มีสภาพเหมือนวัตถุที่ถูกกำหนดความหมาย โดยสิ่งแวดล้อมสังคมหรือบุคคลอื่น เป็นภาวะที่ ปรชญาเอ็กซิสเทนเชียลลิสม์ เรียกว่าธรรมชาติของชีวิตในระดับที่เป็นบุคคลในสังคม (Being-in-the-world-with-others) และสำหรับการเขียนงานวรรณกรรมก็มีส่วนในการนำเสนอเสรีภาพของผู้เขียน ดังที่ ชาร์ลส์ เคย์เสนอไว้ว่า

การเขียนหนังสือเป็นงานประเภทหนึ่งของมนุษย์ที่มีผลกระทบต่อผู้อื่น ดังนั้นจึงต้องเป็นงานที่มีความรับผิดชอบเจืออยู่ด้วย ผู้เขียนไม่ควรคิดว่าผลงานตนจะผ่านสายตาผู้อื่นเป็นจำนวนน้อย เพราะความคิดเช่นนี้จะทำให้ผู้เขียนไม่รับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเขียน (พินิจ รัตนกุล, 2537, น. 113)

งานเขียนของ'รงค์ วงษ์สวรรค์' แสดงให้เราเห็นลักษณะเชิงกร้าวางอย่าง เช่น ในขณะที่มนุษย์คนหนึ่งใช้เสรีภาพในธรรมชาติทางร่างกายและจิตใจในแบบที่เขาพึงพอใจโดยไม่ได้ไป

เบียดเบียนผู้อื่น ก็ไม่สมควรที่ใครจะใช้ชื่ออ้างทางศีลธรรม มากล่าวโทษบุคคลนั้นดังเช่นจะเห็นในเรื่อง *เมนูท้ายวัง* ที่ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ ใช้ความทรงจำในวัยเยาว์บอกเล่าวิถีชีวิตของคนไทยในอดีต

ตาไม่กินเหล้าแต่สูบบุหรี่

ผมไม่คิดว่าเป็นความผิดปกติร้ายแรงถ้าไม่เบียดเบียนผู้อื่น

แต่เบียดเบียนตัวเองด้วยความรื่นรมย์

ผมเองก็สูบบุหรี่ใครจะทำไม?

ลุงต้องเคยช่วยโอกาสตอนบวชเป็นพระที่วัดบางโตนด ขอบิณฑบาตหรือขอให้เลิกสูบบุหรี่ ตาตามไปดักฟังด้วยความโกรธว่าล่วงเกินกับโลกส่วนตัวของพ่อบังเกิดเกล้าโดยเอาผ้าเหลืองเป็นปาก ตาร้ายกาจถึงปานนั้น (*เมนูท้ายวัง*, 2542ก, น. 24)

นอกจาก 'รงค์ วงษ์สวรรค์ จะให้ความสำคัญกับการปกป้องคุณค่าภายในตัวตนที่เขาหวงแหนแล้ว 'รงค์ เองก็ได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบในฐานะที่ตนเป็นบุคคลในสังคมในระดับที่จะไม่ละเมิด ความเชื่อความศรัทธาของคนอื่นในแบบเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากใน เรื่อง *ขุนนางป่า*

ผมรักและนับถือฉันไม่แม้ว่าในบางคืนที่เมาถึงองศาแห่งความบ้ำระห่ำลุกยืนประกาศก้องป่าขอเอาเมียนางตานี

“นางตะเถียนกูก็เอาไว้อย!”

น้อยแแก้วกับไอ้ก่องใบหน้าซัดเหมือนโดนความกลัวดูดเลือดได้ผิวหนังในฉับพลัน สองคนนั้นกลัวขนาดว่ามือที่ถือแก้วเหล้ากระฉอกและปากสั่น ผมไม่ตำหนิกับความเชื่อฝังไว้ลึกลึกในความคิดผ่านกันมาหลายปุ่นอายุคน ผ่านปู่ถึงหลานเหลนโหล่น ความกลัวและความเชื่อว่าคำพูดสามหาวนั้นหมายถึงการลบหลู่ทำทายนานาจักศีลสิทธิ์เหนือความสามัญแห่งคน..

...ผ่านเวลากลางคืนถึงเวลาเช้าของวันต่อมา และผมก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงการมองด้วยสายตาทางการเงินของสองคนนั้น ราวกับเป็นลูกหนี้ซึ่งเขาไม่ยินยอมการบิดพลิ้วและผิดผ่อน เงินซื้อไก่เอามาบุบหั่วและซื้อหมูเอามาแทงคอ รูปและเทียน บุหรี่และกับไฟ (ไม้ขีด) บางคนแถมผงซักฟอกอีกซองเพื่อเข้าพิธีบวงสรวงขอสมาลาโทษเจ้าพ่อ

รัมโมสังโค! และเหล้าหลายขวดเพื่อโอกาสของการเมากันอีกสองวันสองคืน ถึงกลานไปก้มหัวจุ่มน้ำห้วย

กรณีนี้ผมไม่ปรักปรำใครทั้งนั้น

ผมพูดผิดปากก็สมควรโดนปรับไหมตามประเพณีแห่งป่า-ไร่ไหม?

คิดว่าปลงอาบัติโดยไม่ห่มจีวร! ผมไม่มีสิทธิ์ละเมิดศรัทธาของผู้อื่น โดยเฉพาะเพื่อนร่วมงานและเพื่อนร่วมตำบล แต่พยายามกลมกลืนอย่างไขว่คว้าความเพลิดเพลินกับบทบาทของพวกเขา แบบซึ่งไม่สามารถสัมผัสได้ที่ไหนนอกจากป่า

เงินจำนวนนั้น ไม่น้อยแต่ไม่มาก ใครทั้งนั้นสบายใจรวมทั้งคนที่ถูกเรียกว่า ปี่อ้าย (ขุนนางป่า, 2553, น. 137)

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าในเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' มีความเห็นสอดคล้องกับ ปรัชญาพุทธและปรัชญาเอ็กซิสเทนเชียลลิสม์ ที่เห็นว่าธรรมชาติมนุษย์ประกอบด้วยกายกับจิต ที่ดิ้นรนไปตามความทุกข์ที่เกิดจากกายและจิตที่ว่างเปล่า ไม่เที่ยง อนิจจัง เปลี่ยนแปลงทุกขัง ไม่คงอยู่ ตลอดกาล อนัตตา ถึงอย่างไร 'รงค์ วงษ์สวรรค์' ให้ความสำคัญกับจิตที่เป็นสาระสำคัญมากกว่ากาย ในลักษณะที่จิตเป็นแก่นแท้ของชีวิตเป็นสิ่งเลือก ไม่ว่าจะการเลือกนั้นจะเป็นไปทางใด ล้วนขึ้นอยู่กับ การต่อสู้ภายในของจิตของผู้เลือกเองหรือที่เรียกว่าความใฝ่ชั่วและความใฝ่ดี โดยอิงอยู่กับ ช่วงเวลา บริบททางสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ที่เป็นพื้นฐานของผู้เลือกเอง ทั้งหมดนี้ ดีหรือเลวถูกหรือผิด ผู้เลือกนั้นก็จะต้องรับผลของการเลือกอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น สิ่งที่สามารถทำได้คือปลอบโยนตัวเองให้รู้สึกผิดน้อยลงได้เท่านั้น ในขณะที่มนุษย์มีสิทธิเสรีภาพที่จะจัดการกับธรรมชาติของตัวเองอย่างเต็มที่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มนุษย์ก็ปฏิเสธไม่ได้ที่จะมีความสัมพันธ์กับโลก สังคมและเพื่อนมนุษย์ มนุษย์เองไม่ควรจะพยายามเบียดเบียนก้าวร้าวกับธรรมชาติของบุคคลอื่น และในขณะเดียวกันก็พยายามวางแผนธรรมชาติของตนเองจากผู้อื่นเช่นกัน นี่แสดงให้เห็นถึงความเห็นต่อความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมโดยไม่พยายามชูตัวเองเป็นพระเอก (Subject) และมองผู้อื่นให้ต่ำต้อยกว่า (Object)

ทั้งนี้เรื่องธรรมชาติของชีวิตในระดับที่เป็นบุคคลในสังคมมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับเรื่องเสรีภาพของมนุษย์ในการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก ดังนั้นในที่นี้จึงจะนำไปอธิบายในความสัมพันธ์ของมนุษย์ในระดับของสังคมกับการดำเนินชีวิตอย่างเสรีภาพในทัศนะของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' พร้อมทั้งเปรียบเทียบแนวคิดของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' กับแนวคิด ปรัชญาเอ็กซิสเทนเชียลลิสม์ ในตอนต่อไป

4.2 เป้าหมายและคุณค่าของมนุษย์

ในงานเขียนของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ แสดงให้เราเห็นถึงการต่อสู้ดิ้นรนของมนุษย์ที่ต้องเผชิญความทุกข์ที่เกิดจากความว่างเปล่าและว่างเปล่านั่นเองเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ต้องเลือกที่จะเติมเต็มความว่างเปล่าเพื่อหลีกเลี่ยงจากความทุกข์ที่เกิดจากความว่างเปล่า นั้น โดยที่พวกเขาเองที่เป็นคนกำหนดเป้าหมายและคุณค่าให้กับตัวเอง แต่ภายใต้การต่อสู้ทั้งภายในและภายนอกเพื่อหลีกเลี่ยงจากความทุกข์นี้เอง จากการศึกษางานวรรณกรรมของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ ทำให้เราเห็นว่าแท้จริงแล้วในที่สุดมนุษย์ก็ไม่ได้ต้องการอะไรมากไปกว่าการดิ้นรนให้พ้นจากความทุกข์ และดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุขทั้งทางร่างกายและจิตวิญญาณ “ผู้ชายเราจะต้องอะไรมากกว่านี้ บ้าน ลูก เมีย ความรัก และการกลับมาพบกับดินเนอร์อันแสนอร่อย” (ผู้ดีน้ำครำ, 2539 ข, น. 103)

โดยผู้วิจัยจะศึกษาผ่านการแบ่งเป้าหมายและคุณค่าของมนุษย์ออกเป็น 2 ระดับ คือ

4.2.1. เป้าหมายและคุณค่าของมนุษย์ระดับปัจเจกบุคคล (being-in-the-world)

ในงานเขียนของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ เราจะเห็นว่า 'รงค์ ได้สร้างตัวละครให้มีความหลากหลาย ไม่ว่าตัวละครเหล่านั้นจะอยู่ในช่องกะหรี, บนกองขยะ, ในท้องทุ่ง, ในป่าคอนกรีต, ในคฤหาสน์ หรือเป็นคนเล็กๆน้อยๆในสังคม เขาเหล่านั้นมีเสรีภาพที่จะเลือกดำเนินชีวิตในแบบของเขาเอง ไม่ว่าจะดีบ้างหรือเลวบ้างนั่นก็คือ ความเป็นมนุษย์ในทัศนะของ 'รงค์ แทบไม่มีปัจจัยทางสังคมเข้ามาหล่อหลอมให้เกิดขึ้นเลย ในเงื่อนไขทางสังคมที่แตกต่างกัน มนุษย์ก็ยังสามารถเลือกจะกระทำความต่าง โดยบางคนขวามาก บางคนขวาน้อยได้ต่อไป... 'รงค์ สนใจจะพูดถึงสีขาวหรือสีดำของความเป็นมนุษย์ ถึงจะเกิดบนคฤหาสน์หรือบนกองขยะก็ไม่ต่างกัน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2552, น. 25) เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าคุณค่าของมนุษย์ในทัศนะของ 'รงค์ อยู่ที่การที่มนุษย์มีเสรีภาพที่จะเลือก และการเลือกนั้นก็เพื่อการเข้าถึงเป้าหมาย คือการตอบสนองความปรารถนาของตนเองทั้งทางร่างกายและจิตใจ พยายามหลีกเลี่ยงจากความทุกข์ หรือมีความสุขบ้าง และหลังจากนั้นจึงนำไปสู่การดำรงชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีในสังคม

...แต่เราก็มีวันแห่งความสุขบ้างเหมือนกัน สุขในความรู้สึกของคนที่ต้องกิน จี๋ และสังวาส มันเป็นสิทธิ์ของคนที่ไม่โดนลงโทษให้เกิดมาเป็นคน และเราย่อมหวังเห็นสิทธิ์นั้นอย่างยิ่ง วันแห่งความสุขของข้าพเจ้า-พูดกันอย่างไม้อาย-วันที่เดินออกมาจากลิเคเตอร์สตอร์พร้อมกับถุงกระดาษสีน้ำตาลใบโต มันค่อนข้างหนักจนต้องอุ้มประคับประคอง ถ้ามันหล่นลงกับพื้นมันจะต้องแตกอย่างไม่น่าสงสัย (ใต้ถุนป่าคอนกรีต, 2544, น. 154)

ปรัชญาเอ็กซิสเทนเชียลลิสม์ เสนอว่ามนุษย์เต็มไปด้วยทุกข์ที่เกิดจากความว่างเปล่า มนุษย์ดิ้นรนไปตามแรงปรารถนาเพราะความไม่พอใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความว่างเปล่าหรือความกลวง สิ่งเหล่านี้ทำให้มนุษย์มีเสรีภาพ การมีสถานะเช่นนี้ทำให้มนุษย์กำหนดลักษณะหนึ่งลักษณะใดให้แก่ชีวิต และมนุษย์พยายามดิ้นรนแสวงหาวัตถุประสงค์เติมเต็มความว่างเปล่าอย่างไม่หยุดยั้ง เพราะมนุษย์ไม่รู้ว่าตัวเองเกิดมาบนโลกทำไมและไม่รู้ว่าภายภาคหน้าจะเป็นอย่างไรสิ่งเดียวที่ทำได้ก็เพียงแค่ พุ่งตัวเองไปข้างหน้าอยู่เรื่อยๆอย่างไม่หยุดยั้ง (พินิจ รัตนกุล, 2537, น. 42) สมองกิเลส และเติมเต็มความว่างเปล่าหรือการหนีจากทุกข์ชั่วคราวไปเรื่อย

จากข้อความข้างต้นและสิ่งที่ปรัชญาเอ็กซิสเทนเชียลลิสม์ เสนอแสดงให้เห็นว่าคุณค่าและเป้าหมายของมนุษย์ในทัศนะของ'รงค์ วงษ์สวรรค์' ใกล้เคียงกับแนวคิดปรัชญาเอ็กซิสเทนเชียลลิสม์ อยู่มากคือ มนุษย์เอง ไม่รู้ว่าเกิดขึ้นมาบนโลกทำไม เขาเหล่านั้นทำได้เพียงพยายามตอบสนองความปรารถนาหรือกิเลส ที่ซับซ้อนของตัวเองขึ้นไปเรื่อยๆ ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน คือ การเอาชีวิตรอด กินอยู่ หลับนอน ดังเช่น ในเรื่อง *ผู้ดีน้ำคร่ำ* ที่ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' บรรยายไว้ว่า

คนเราเกิดมาไม่เหมือนกัน คุณร่ำรวยในทันทีที่ลืมตาดูโลก แต่คนที่นี่หลายคนคงไม่อยากพูดถึงความหลังว่าเขาเป็นคนรับจ้างขัดเกือก เป็นเด็กเก็บโตจากกองขยะ เป็นความบังเอิญที่เขาอนคลุกกับความหมั่นในคอกม้าของคนอังกฤษ หรือพ่อแม่ของเขา ร้อนเรื่อทานไปตามถนน แต่เขาก็เป็นคนใช้ไหม?

หน้าที่ของเขาซึ่ง ไม่มีใครสั่งสอนคือดิ้นรนเพื่อให้มีกินทุกมื้อ มีชายคาซุกหัวนอนแล้วทุกคนก็ดิ้นรนไปตามโอกาสอันวยให้ บางคนหยิ่ง แต่หลายคนโดนความลำบากบีบคั้นให้ยินยอมกับทุกอย่างโดยไม่แคร์กับผีหรือพระ (*ผู้ดีน้ำคร่ำ*, 2539 ข, น. 503)

เมื่อความต้องการพื้นฐานบริบูรณ์แล้วความต้องการทรัพย์สิน เงินทองเกียรติยศชื่อเสียงจึงตามมา ดังเช่นในนวนิยายเรื่อง *คลใจภูมริน* ขง รัมภา หญิงสาวแสนยากจนจากสลัมที่มีน้ำคร่ำได้ถูบบ้าน ผู้พยายามวิ่งหนีความจนผลักดันตัวเองอย่างไม่แคร์ศีลธรรมหรือสังคมจนได้เป็นเลขาณุกรณี และคู่เล่นของ คลใจ ภูมริน โดยที่ ขง รัมภา ไม่เห็นเป็นความผิดถ้าหล่อนอยากสบายบ้าง

ยง รัชภา ไม่คิดว่าเป็นความผิดถ้าหล่อนจะนั่งลอยฟ่องไปบนเบาะรถยนต์สปอร์ตของหนุ่มสังคมบางคนผู้เป็นพรานป่าคอนกรีต แล้วหลังจากคืนเนอร์เขาจะพาหล่อนคือไปถึงตำบลชายทะเล เพื่อจะหิ้วถังแช่แชมพูลงไปในอนเกลือกกันบนเม็ดทรายอาบแสงดาว จูบกันด้วยปากอวลกลิ่นอ่อนเลอเลิศนั้น หล่อน ไม่คิดว่าเป็นความผิด เพราะหล่อนไม่มีเวลาคิดถึงความสุขหรือความดี

หล่อนไม่มีเวลาสำหรับไปโบสถ์ เพราะผู้ชายไม่ยินยอมเช่นนั้น เขาอยากจู้จี้หล่อนให้เฟร็ดไปในความปรารถนาของเขา (และของหล่อน) เท่านั้น

แควดวงแห่งการพักผ่อนของหล่อนเปื้อนสีสันตดุจดวงของความศรัทธาซึ่งหลั่งมาพร้อมกับความดีนนั้น หล่อนพยายามบรรจุทุกสิ่งทุกอย่างให้กับชีวิตโดยไม่ครั้นคร้ามกับครหาของใครหน้าไหน หล่อนบอกตัวเองว่ามีความสุขเมื่อ นั่งอยู่หลังแก้วค็อกเทลในภัตตาคารที่มีคนพูดถึงในความแพรวพราวของมัน

หล่อนคิดว่ามันไม่ยุติธรรมอย่างยิ่งสำหรับผู้หญิงที่กรากกร่างงานวันละแปดชั่วโมงในห้องแอร์คอนดิชั่นจะเดินเจียบเหงาไปในความอลหม่านของกรุงเทพฯ เพื่อจะไปหยุดยืนรอรถประจำทางริมถนน และเบียดเสียดกับผู้คนในกลิ่นเหม็นเหงื่ออานแสนนานกว่าจะถึงปลายทาง แล้วเดินเข้าไปในซอยสกปรก เพื่อ-เพื่อจะพบว่ามิน้ำชาอดตุ้มในบ้านแล้วความว้าวก็จะมาถึงพร้อมกับอาหารเย็นในปิ่นโตซึ่งไม่มีอะไรมากไปกว่าแกงส้มผักนึ่งกับปลาช่อนชิ้นผอมเหมือนมันว่ายน้ำไม่เป็น (คลใจภูมรินทร์ , 2515 ข, น. 352)

นอกจากมนุษย์พยายามเติมเต็มความปรารถนาทางกายแล้ว 'รงค์ วงษ์สวรรค์' เองก็ให้ความสำคัญกับธรรมชาติของมนุษย์ที่จะปลอมโยนแบ่งเบา ความรู้สึกผิดจากการกระทำเพื่อตอบสนองกิเลสของตนเอง ดังจะเห็นได้จากความคิดของ คุณป้าฉิม แม่ครัวในช่องจาก เรื่อง *สนิมสร้อย* ที่ปลอม โยนแล้วพยายามหลอกตัวเองว่าเป็นคนดี เพื่อจะให้มันลบล้างอำพรางการทำชั่วที่คุณป้าฉิม พร้อมจะทำทุกเมื่อและปลดปล่อยทุกข้อออกจากใจบ้าง

...ถ้า “คุณป้าฉิม” เป็นคนกินหมาก อากาณภายนอกของนางที่แสดงว่าเป็นคนธรรมะธรรมโมก็คงจะติดอยู่ที่ซ่านหมากนั่นเอง คายเสียเมื่อไหร่ก็คงหมดไป ยิ่งเคี้ยวอยู่ก็คาปากอยู่ คุณป้าฉิมก็เหมือนกับผู้หญิงแม่ครัวกลางคนอีกจำนวนไม่ใช่น้อยในกรุงเทพฯ ที่โดนสงครามแห่งชีวิตพัดมา ยับเยิน นางบอกและหลอกตัวเองว่าเป็นคนเมตตากรุณา แกนชีวิตของนางตั้งอยู่ได้ด้วยธรรมะของพระพุทธองค์ นางต้องพึ่งวัดเป็นเครื่องขัดเกลา แต่โดยที่แท้จริง นางก็เป็นเพียงคนที่หันหน้าเข้าวัดแต่เดินถอยหลังออกห่างทีละครั้งก้าว

เท่านั้นเอง...อาการเหยียดหยามดูหมิ่นของคุณป้าจิมนั่น เป็น เพียงภาพมายาอย่างหนึ่งที่นางพยายามวาดไว้ในดวงความคิดเพื่อหลอกตัวเองอย่างหนึ่งว่าเป็นคนดี เพื่อจะให้มันลบล้างอำพรางการทำชั่วที่นางพร้อมจะทำทุกเมื่อ ที่สมรเองก็รู้และหล่อนพึงพอใจยิ่งนัก หล่อนสามารถใช้ให้คุณป้าจิมทำได้ตั้งแต่ปลอม โยนเด็กสาวบางคนที่ยังตื่นต่อสังเวียนโสเภณี จนแม้กระทั่งใช้ถ้อยคำและกำลังบังคับเกี่ยวเชิญให้เป็นไปตามประสงค์ ทั้งที่ปากของนางก็ยังเหยียดหยามเด็กของเราว่า “อีพวกข้างบน” อยู่นั่นแหละ (สนิมสร้อย, 2546 ข, น. 200)

ถึงอย่างไรความปรารถนาของมนุษย์ก็ไม่มีวันสิ้นสุด มนุษย์ดิ้นรนตลอดเวลาเพื่อไปเจอกับความปรารถนาใหม่และความทุกข์ใหม่ ๆ เพื่อเติมเต็มความว่างเปล่าภายในของตนเอง 'รงค์ วงษ์สวรรค์ เองตระหนักดีในเรื่องนี้จึงได้บรรยายความทุกข์ จากความปรารถนาไม่สิ้นสุดผ่านตัวละครของเขาดังเช่นในเรื่อง *หลงกลืนกัญชา*

เส้นคิ้วสีแดงฝาดของเขาขมวดย่นตลอดเวลาจนรังัวผิวหน้าผากให้พลอยหดเหี่ยวราวกับฟอมดผู้ผิดหวังในคำสาปแช่ง

เขามีความรู้สึกลดเวลาว่ามีใครบางคนวิ่งตามหลังเขามากระชั้น และไอ้ใครบางคนนั้นแท้ที่จริงมันก็คือตัวของเขานั่นเอง-มันเป็นตัวที่น่ารังเกียจของเขา เมื่อเขาวิ่งมันวิ่ง แต่มันวิ่งได้ช้ากว่า เพราะแบกน้ำหนักของความทุกข์และความละโมภไว้เพียบบนหลัง เขาใครจะหนีมัน แต่ก็หนีไม่พ้น

มัน (ความทุกข์และละโมภ) คำทอเขาหยาบช้าสามัญ จนเขาหวัดจะเป็นโรคเส้นประสาทถึงขั้นบ้า เพราะเขาไม่เคยบรรลุนิรุกิจ

เขาเศร้าตรม และรู้สึกเหมือนมีแมลงปากคมคอยจิกเหน็บอยู่ในหัวใจ

เขามองเห็นนรกในเวลาหลับ ครั้นเมื่อเขาตื่นก็ยังมองเห็นอีกเหมือนกัน แต่มันเปลี่ยนจากนรกที่เรสิด้าของกลางคืน เป็นนรกที่จัดจ้านสีสันของความตื่น

บรรุกเคยใช้เหล้าดับความร้ายกาจในหัวนึกคิดเหล่านั้น แต่ดูมันไม่ช่วยถายถอน แม้แต่สนิมของความทรมาณ

เขาเคยพยายามอาศัยดนตรีแจ๊สส์ แต่แล้วจะด้วยความโง่เขลา หรืออะไรก็ตาม เขาารู้สึกว่าบางประโยคทำนองของนักดนตรีบางคนเย่อหยิ่งเกินกว่าจะเป็นการปลอมโยนสัตว์ผู้ร่วมทุกข์ เขาทนแจ๊สส์ไม่ได้ เช่นกันกับเสียงของการรื้อบนถนนและเสียงเบรคของยวดยาน มันแปลบปดในหัวใจจนถึงต้องกริดตะโกน

จิตแพทย์-เขาเคยหาหรือคนเหล่านั้นบ้างเหมือนกัน แต่เทพารักษ์แห่งป่าคอนกรีต
ไม่อาจช่วยเขาได้มากไปกว่ารีดให้เขาจนลงอีก ด้วยราคาหาหรือบนเก้าอี้นอนชั่วโง่งและ
ยี่สิบห้าดอลลาร์

นานหลายเดือนต่อมาที่เขาจับเกี่ยวกับความทรมานอย่างเปล่าเปลี่ยว
แล้วคนขายหนังสือพิมพ์ชาคว้นคนหนึ่งริมถนนลาร์กินยื่นบุหรืสอดใส่ก้น
ให้เขาดู (หลงกลืนก้น, 2512 ก, น. 61)

จากข้อความข้างต้น 'รงค์ วงษ์สวรรค์' ได้บรรยายถึงแรงปรารถนาในโลกวัตถุนิยมแบบ
อเมริกันของ บรูค ผู้รู้สึกเศร้าตรม ผิดทรมานจากการที่เขาไม่ประสบผลสำเร็จทางธุรกิจ เขาพยายาม
ดิ้นรนหาทางออกจากสิ่งหนึ่งไปสิ่งหนึ่ง จากเหล่าไปคนดรีเจ็สต์และต่อจากนั้นไปหาจิตแพทย์และ
ท้ายที่สุดไปที่ก้น 'รงค์ วงษ์สวรรค์' แสดงให้เราเห็นว่ามนุษย์เป็นนักแสวงหาที่ทุกข์ร้อน และ
พยายามหนีความทุกข์ไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ทั้งหมดนี้อาจกล่าวได้ว่าคุณค่าและเป้าหมายของมนุษย์ระดับปัจเจกบุคคล ในทัศนะของ
'รงค์ วงษ์สวรรค์' มีลักษณะคล้ายคลึงกับแนวทางปรัชญาเอ็กซิสเทนเชียลลิสม์ กล่าวคือเบื้องต้น
มนุษย์ทุกคนเกิดมาว่างเปล่า ไม่รู้ว่าตัวเองเกิดมาบนโลกทำไม และไม่รู้ว่กายภาคนั้นจะเป็น
อย่างไร มนุษย์จึงเป็นทุกข์ คุณค่าของมนุษย์คือการมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ ๆ จะหลีกเลี่ยงจากทุกข์ โดย
การพยายามเติมเต็มความปรารถนาของตนเองอย่างชั่วคราว เพื่อจะเจอความทุกข์แบบใหม่ความ
ปรารถนาใหม่เรื่อย ๆ ไปหรือที่ในทางปรัชญาพุทธเรียกว่า มนุษย์ต้องดิ้นรนไปตามแรงกิเลส
จนกว่าจะหลุดพ้น

4.2.2. เป้าหมายและคุณค่าของมนุษย์ระดับสังคม (Being-in-the-world-with-others)

การที่มนุษย์เกิดขึ้นมาและต้องมีความสัมพันธ์กับ โลกสังคมและเพื่อนมนุษย์ มนุษย์จึง
จำเป็นที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมตั้งแต่ ระดับครอบครัว หมู่บ้าน เมืองหรือประเทศ การจะอยู่ร่วมกัน
ได้มนุษย์ต้องสร้างมโนทัศน์ (Concept) เชิงคุณค่าและเป้าหมายร่วมกัน เพื่อร้อยรัดปัจเจกบุคคลเข้า
ไว้ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ วัฒนธรรม ความเป็นชาติทั้งหมดนี้แก่นแท้ของเป้าหมายร่วมกันของมนุษย์
ย่อมหนีไม่พ้นการมีสังคมที่เอื้อต่อการมีคุณค่าของปัจเจกบุคคล (ลีอชา กิจบำรุง, 2547, น. 61)
นั่นเองอาจจะกล่าวได้ว่ามนุษย์ร่วมกันกำหนดคุณค่าและเป้าหมายของสังคมเพื่อความอยู่รอดของ
ปัจเจกบุคคลและจะต้องเป็นสังคมที่ดำรงด้วย

ในงานเขียนของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' บางตอนแสดงให้เห็นสายสัมพันธ์ความเกี่ยวเนื่องกัน
ของเพื่อนมนุษย์แม้ว่าจะอยู่ในสังคมที่คนทั่วไปอาจมองว่าเป็นสังคมแห่งการเอาตัวรอดเปรียบ

เปิดเผยแม้แต่ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ กลับมองว่าในสังคมเหล่านั้นก็ยังมีภาพของการเกื้อกูลกัน ดังเช่น บางตอนในเรื่อง *สนิมสร้อย* บางตอนกล่าวไว้ว่า

...คนเราอยู่ด้วยกันนาน ๆ ไม่ใช่ญาติก็เหมือนญาติ ไม่ใช่พี่น้องจะต้องเอาใจใส่ ประคบ ประหม่อม แต่เราก็ต้องทำเช่นนั้น ถึงพี่สมรจะเป็นคนปากหวานกันเปรี้ยวใจคำเพียงไร หรือข้าพเจ้าจะเห็นแก่ตัวเพียงไร เราก็หนีกฎธรรมชาติข้อนี้ไม่พ้นเลย ยิ่งฐานะของเรา ยิ่งเป็นปีกแผ่นมีชื่อเสียง เราก็หนีไม่ พ้นอีกที่จะดำรงอยู่ในสภาพของต้นไม้ใหญ่ที่แผ่กิ่งก้านสาขาให้ความร่มเย็นแก่มวลวิหค ข้าพเจ้า นึกน้อยใจหลายครั้งหลายหนจนมันชินชาไปเมื่อได้ยินใครพูดว่าเราหากินด้วยเลือดเนื้อของคนอื่น ดูเหมือนคนทั่วไปจะมองเราในแง่เลวเสียหมด ไม่ยอมให้อภัยและค้นให้พบสวแห่งความดีงามเม็ดเล็ก ๆ สักเม็ดที่อาจจะซ่อนอยู่บนใบหน้าหรือหลังไหล่ของเรา (สนิมสร้อย, 2546 ข, น. 111)

จากข้อความนี้ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ แสดงให้เราเห็นถึงความเกื้อกูลกันในช่องเพื่อเป้าหมายในการทำงานและความเป็นสุขในการใช้ชีวิตร่วมกัน อันจะนำมาซึ่งความสุขของปัจเจกบุคคลนั้น ๆ เองนอกจากนี้ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ ยังแสดงให้เราเห็นความหมายของ ประดิษฐ์กรรมทางสังคมของคำว่ารักซึ่งนำมาเป็นเครื่องมือเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของปัจเจกบุคคลเพื่อเติมเต็มความว่างเปล่าของมนุษย์เอง

ความรักคือสิ่งหอมหวาน ใครก็มักจะพูดและคิดเช่นนั้น ความรักไม่ใช่ทุกสิ่งทุกอย่างของชีวิต แต่ใครเลยเล่าจะปฏิเสธว่ามันไม่ใช่ทุกสิ่งทุกอย่างของชีวิตมากเท่ากับมีดโกนหวดหรือผ้าซับประจำเดือนจำเป็น หยาบคายไซ้ไหม ใช้อย่างแน่นอน ความรักไม่ใช่หนังสือธรรมจริยาและไม่ใช่สิ่งที่จะต้องเทิดทูนบูชาเลย เริ่มต้นของความรักคือความต้องการถูกรัก มันไม่ได้แตกต่างอะไรไปกว่าเด็กอ่อนนอนบนเต้าที่แหกปากตะเบ็งร้องขึ้นมา นั่นไม่ได้หมายความว่าหิวนมทุกครั้งไป ต้องการความสนใจของแม่ด้วยต่างหาก ความรักจึงเป็นเรื่องของเด็กจี๋แยเท่านั้น ไม่ได้ลึกซึ้งกว่านี้เลย เราหลอกตัวเองและพยายามซ่อนความต้องการบางสิ่งไว้ในความต้องการ บางสิ่งไว้ในความหมายของคำว่าความรักแล้วยังเห็นแก่ตัวอีกด้วย โดยเคลือบมันไว้เสียด้วยคำว่าความรัก ความจริงมีอยู่ว่าคนเราจะต้องค้นให้พบหนทางสายหนึ่ง เอาไว้วิ่งหนีความทุกข์ตลอดเวลา เราต้องการความไว้วางใจ เพราะการมีชีวิตอยู่ไม่มีหลักประกันความวางใจได้เลย...แม้ตัวเองในความคิดอันโศกเขลาของข้าพเจ้า (ก้าน) สิ่งที่เราเรียกว่า ความรัก ได้ถูกความหมาย

ของมันมากที่สุดคืออาการที่เกิดขึ้นระหว่างพ่อกับลูกหรือแม่กับลูกมากกว่า กระนั้นยังไม่วายที่ความเห็นแก่ตัวจะเข้าไปมีบทบาทอยู่ด้วย เราได้ยินอยู่เสมอที่พ่อจะเฝ้าพรัถามว่า “ลูกรักพ่อไหม...ลูกรักพ่อเท่าไหน...” แล้วลูกก็จะกางแขนออก “รักพ่อเท่าฟ้า...” อะไรเกิดขึ้นต่อจากนั้น ความสุขและความปลาบปลื้มนั่นเอง เมียหรือพ่อหรืออะไรก็ตามที่เกิดขึ้นระหว่างสิ่งที่เรียกว่าเมียและพ่อ คือการลงทุนชนิดหนึ่งเพื่อให้ได้มาซึ่งความไว้วางใจ เราต้องการคนที่ไว้วางใจได้มากที่สุดเท่านั้น แล้วทำไมจึงต้องเรียกว่าความรักหนอ (สนิมสร้อย, 2546 ข, น. 422)

เพราะว่ามนุษย์เกิดมาว่างเปล่า ไม่รู้ว่าตัวเองเกิดมาบนโลกทำไม และไม่รู้ว่าภายหลังหน้าจะเป็นอย่างไร การมีชีวิตอยู่ไม่มีหลักประกันความว่างใจได้เลย มนุษย์จึงเป็นทุกข์ ถึงที่สุดแล้วคุณค่าและเป้าหมายทางสังคมย่อมตอบสนองคุณค่าและเป้าหมายของปัจเจก คือการที่มนุษย์มีเสรีภาพที่จะเลือกดำเนินชีวิตและพยายามเติมเต็มความว่างเปล่า เพื่อหลีกเลี่ยงจากความทุกข์เพื่อจะเจอความทุกข์แบบใหม่ ๆ เรื่อยไป

4.3 เสรีภาพในการดำเนินชีวิตของมนุษย์

การค้นหาคำถามที่มีเสรีภาพที่สมบูรณ์ของมนุษย์ว่ามีจริงหรือไม่ การกระทำของมนุษย์เกิดจากความตั้งใจของมนุษย์เองหรือเกิดจากปัจจัยภายนอก (อรรถสิทธิ์ เมืองอินทร์, 2543, น.136) นั่นคือการพยายามวางหลักการให้มนุษย์ได้ตระหนักในการใช้เสรีภาพของตนอย่างเต็มที่และถูกต้อง มีคนจำนวนมากเชื่อว่าเสรีภาพที่สมบูรณ์ของมนุษย์มีอยู่จริง เพราะถ้ามนุษย์ไม่มีเสรีภาพที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง มนุษย์ก็ไม่สามารถกำหนดการกระทำของตนเองตามความตั้งใจได้ นอกจากรอรับอิทธิพลภายนอก ให้สิ่งนั้นมากำหนดการกระทำของมนุษย์ และคนอื่นจำนวนไม่น้อย เชื่อว่าการกระทำของเขาล้วนเกิดจากปัจจัยภายนอก ไม่ว่าจะเป็น อำนาจเหนือธรรมชาติ บุญ บาปการกระทำในชาติที่แล้ว นั่นคือการมองว่าตัวเองไม่มีเสรีภาพ

จากการศึกษางานเขียนของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ พบว่างานเขียนและตัวละครของ'รงค์ ล้วนเต็มไปด้วยเสรีภาพที่จะเลือกกำหนดชีวิตตัวเองเพื่อหลีกเลี่ยงจากความทุกข์ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับแนวทางปรัชญาเอ็กซิสเตนเชียลลิสม์ ที่เชื่อว่า สภาวะของมนุษย์ทุกคนล้วนเริ่มต้นจากความว่างเปล่า เมื่อมีชีวิตอุบัติขึ้นบนโลกแล้ว สิ่งที่มีมนุษย์มีเป็นครั้งแรกคือเสรีภาพ ชีวิตหลังจากนั้น จะเป็นอย่างไร มีความหมายหรือไม่ ล้วนเกิดจากเสรีภาพในการเลือกใช้ชีวิตของคน ๆ นั้น เสรีภาพมีอยู่ในมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าเราจะตระหนักในเสรีภาพหรือไม่ก็ตาม ดังที่ปรากฏอยู่ใน เรื่อง *ใต้ถุนป่าคอนกรีต*

ข้าพเจ้าหาใช่ผู้เจตนาจัดกับชีวิตทั้งในด้านที่เป็นสีดำและเป็นสีทอง หากตระหนัก อยู่เสมอมาว่าเป็นผู้ใช้ชีวิตให้สิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์-ตามสายตาของผู้คนจำนวนมากที่ทะนุถนอมชีวิตของเขา แต่ข้าพเจ้าโศกมันค่าทอมัน และให้หมั่นบ้ำงในบาง วาระที่มันเพียรประกอบคุณความดีและปละบโยนมันบ้ำงถ้ำมันพยศและผิดหวัง มันเป็น ชีวิตของข้าพเจ้ามิได้แฝงใครมาเกิด แม้การเกิดมัน ไม่ใช่เจตนาของข้าพเจ้าก็ตามที หาก ภาระของการครองชีวิต-จนกว่าจะถึงนาที่ที่ยมบาลอนุญาตให้นอนชมดอกไม้บนหลุมฝัง ศพของตัวเองอย่างมีเกียรติหรืออภัยคนนั้นมันเป็นอุบัติการณ์ที่ข้าพเจ้าจะหลีกเลี่ยงไม่พ้น (ใต้ถุนป่าคอนกรีต, 2534, น. 12)

โดยการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นออกเป็น 2 ระดับ คือ เสรีภาพระดับปัจเจกบุคคล และเสรีภาพในขณะที่เป็นบุคคลอยู่ในสังคม

4.3.1 เสรีภาพระดับปัจเจกบุคคล

เมื่อเสรีภาพเป็นสิ่งที่มนุษย์หลีกเลี่ยงไม่ได้ดังเช่นที่ ปรัชญาเอ็กซิสเทนเชียลลิสม์ ของ ซาร์ตร์ เชื่อว่าเสรีภาพเป็นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ เพราะมนุษย์คือเสรีภาพ ความเป็นมนุษย์ และการมีเสรีภาพเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ ถ้าหากปราศจากเสรีภาพแล้วมนุษย์ก็ไม่ต่างอะไร จากก้อนหินที่อยู่ในโลกในฐานะส่วนหนึ่งของโลกเท่านั้น (พินิจ รัตนกุล, 2537, น. 51) แต่ถึง อย่างไรเสรีภาพนั้นต้องมาพร้อมกับความรับผิดชอบด้วย

ในงานเขียนของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ที่มีเสรีภาพในการเลือกดำเนิน ชีวิตเอง โดยแทบจะไม่มีปัจจัยภายนอกมากำหนดการกระทำของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็น บาป บุญ หรือ อำนาจเหนือธรรมชาติ มนุษย์เพียงแต่ดิ้นรนเพื่อให้พ้นจากความว่างเปล่าและความทุกข์ไปเรื่อย ๆ จนกว่าความตายจะมาเคาะประตูเรียก การทำความดี หรือความเลวในทัศนะของ 'รงค์ ล้วนเป็นสิ่ง สมมุติ

น่าจะมีส่วนจริงอยู่บ้างที่บางคนพูดว่าคนดื่มเหล้าเป็นคนขลาด เป็นคนไม่กล้า เผชิญต่อความจริง ถ้าคล้อยตามความคิดนั้นคนที่ฆ่าตัวตายก็น่าจะเป็นคนกล้าอย่างยิ่ง จริงหรือไม่ละว่าความตายคือ ความจริงชนิดหนึ่งของชีวิต? เราจะร้อนรนไปหามัน หรือ เราจะคอยให้มันมาเคาะประตูเรียก คน ส่วนมากรอมัน และพากเพียรทำสิ่งที่สมมุติว่าคือ ความดีแก่ตนและแก่ผู้อื่น คนอีกจำนวนซึ่งคงจะมากเหมือนกันรีบเดินไปหามันบนถนน

เปียกชุ่มน้ำเกล้าและขวกหนามของสิ่งสมมุติว่าความชั่ว ข้าพเจ้าเป็นหนึ่งในจำนวนนี้
อย่างไม่ต้องสงสัย แล้วจะด้วยความบังเอิญหรือจงใจก็ตาม ทุก! คนอีกจำนวนไม่น้อยโงน
เข้าหามันอย่างบ้าบิ่นและน่าสรรเสริญ เรายินดีในชีวิตและเราก็สมควรจะยินดี กับความ
ตาย มิใช่หรือ? (ได้นุ่นป่าคอนกรีต, 2534, น. 63)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าในเมื่อมนุษย์ปฏิเสธการเกิดไม่ได้และมนุษย์ทุกคน
กำลังเดินเข้าหาความตายใกล้เข้าไปเรื่อย ๆ ในขณะที่มีชีวิตอยู่นั้นมนุษย์มีเสรีภาพที่จะสามารถเลือก
ที่จะกำหนดชีวิตตัวเองได้อย่างเต็มที่ไม่ว่าดีหรือเลว ล้วนเป็นสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ แม้กระทั่งการ
ฆ่าตัวตายก็ถือเป็นเสรีภาพของการเลือกอย่างหนึ่ง ถึงแม้ว่ามนุษย์โดยทั่วไปในสังคมจะมองว่าการ
กำหนดชีวิตตนเองด้วยการฆ่าตัวตายเป็นสิ่งไม่ดีเป็นสิ่งผิด แต่ วัรงค์ วงษ์สวรรค์ กลับมีแนวคิด
เหมือนปรัชญาสำนักอัตถิภาวนิยม ว่าการฆ่าตัวตายก็เป็นการแสดงออกให้เห็นถึงเสรีภาพอย่างหนึ่ง
ซึ่งเป็นสิทธิของเจ้าของชีวิตเองที่จะเป็นคนกำหนดดังเช่นปรากฏใน เรื่อง *นิราศดิบ* ที่เขารำพึงถึง
ความตายของ เออร์เนสท์ เฮมิงเวย์ ว่า

ความรู้สึกสับสนและยับยั้งในสายวันนั้น นักดื่มหลายคนมักจะเรียก บลัดดี
แมรี ส่วนผสมของว็อกก้ากับน้ำมะเขือเทศคั้น พริกไทย เกลือ และซอสเผ็ด นัยว่าจะ
บรรเทาอาการค้างเติ่งได้อย่าง ชะงัดและเริ่มต้นวันใหม่สดชื่น บางคนต้องการกาแฟดำ
ปนบรันดี และบางคนคิดว่าที่ดียเยี่ยมของ เขาคือไวน์ฝาดแซ่เย็นจัด มันจะกระตุ้นเตือนให้
ได้กลิ่นเสน่ห์ของการมีชีวิต สำหรับข้าพเจ้าในวัน สายวันนั้น อ่านจากเมนูแล้วคิดว่า
น่าจะเฉลิมการเดินทางกลับด้วย แชมเปญ บรุต ชมชื่นขององุ่น ที่กาลเวลาปรุงให้ประณีต
เออร์เนสท์ เฮมิงเวย์รักมันกว่าน้ำอื่นที่ไหน และเขาค่อมันแต่นาทีแรก พลิก ฟีน จา ก
กลับไหลจนถึงชายขอบอันเฝ้ายามของความเมา เขาตายแล้วด้วยนิ้วจุกไกในโกร่งป็น
ของเขาเอง และดูเหมือนจะสมควรอย่างยิ่ง หลังจากบรรลุความเท็จและความจริงของการ
มีชีวิต เขามีความรักในอิสตรี เขารักทวิปถึงสามทวิปและรักมหาสมุทรลึมหาสุมุทธ รัก
บ้านในคิวบา และเรือ และสำเนียงแปร่งของชาวประมง เขาเคยฆ่าสิงโต และเคยนั่งมอง
อาทิตย์แรกขึ้นจากฝั่งทะเล เขาได้แล้วทุกอย่างทั้งหมดอันพึงปรารถนา แล้วทำไมเขาจะ
ไม่มีสิทธิ์กำหนดวันตายให้กับร่างที่เขาอาศัยความทุกข์มันมาเกิดในนามของเออร์เนสท์
เฮมิงเวย์ หลายคนติฉิน แต่ข้าพเจ้าคารวะในการตายของเขานั้น แต่ข้าพเจ้าไม่เสียใจที่
ตัวเองยังมีชีวิตจนถึงนาทีนี้ (นิราศดิบ, 2513, น.421)

นอกจากนี้ยังมีอีกตอนในเรื่องเดียวกันที่ทำให้เราเห็นว่า 'รงค์ วงษ์สวรรค์ ยึดมั่นในความเชื่อที่ว่ามนุษย์มีสิทธิและเสรีภาพในการเลือกกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง จากการบรรยายว่า สะพานโกลเด้นเกต แห่งนคร แซน แฟรนซิสโก เป็นจุดหมายปลายทางของผู้คนที่พยายามจะฆ่าตัวตาย

มากความเห็น มากความเศร้าสลด แต่ไม่มีใครยับยั้งได้ งานของตำรวจสายตรวจบนสะพานไม่หมดสิ้นระแวงระวังกันอย่างที่สุด ถึงกระนั้นบ่อยครั้งไม่อาจเอาชนะความพยายามของคนเบื่อโลกได้

คนจะขึ้นไปกระโดดน้ำตายบนนั้นต้องใคร่ตรองมารอบคอบแล้วว่าจะไม่อยู่จะตาย ใครจะทำไม? ไม่ได้ขอยืมชีวิตใครมาตาย การเดินเนิ่นนานบนช่วงสะพานกว่าจะเลือกที่เหมาะสมได้ ถ้าอยากเปลี่ยนใจก็มีเวลาพอ แต่เพราะเขาไม่เปลี่ยน ตรงที่ชอบขึ้นไปกระโดดกันนัก คือหอคอยสะพานทางใต้ด้านตะวันออก ที่ตรงนั้นหรรหาคี คนไม่อยากตายชอบหยุดยืนดูความงาม คนอยากตายก็ไม่ชวนให้ใครสงสัยว่าเขาอยากตายเมื่อไปยืนอยู่ ถึงแล้วผิวปากเล่นสักประเดี๋ยว หรือย่นคิดอะไรขม ๆ ได้หลายนาน ถ้าเป็นกวีจะแต่งกลอนชมความงามของเจ้าหนึ่สักบทสองบทก็ยังทัน จนเห็นทำไมดี-อาจมีคนมาขัดขวางค่อยกระโดดลงไป อ่าารีบร้อน-จะได้ทำตายไม่สวยงาม และกระโดดลงจากตรงนี้ลมมักจะตีตลบเข้าฟาดกับตอม่อสะพาน หน้าตาแหลกเสีย (นิราศดิบ, 2513 ก, น.133)

มนุษย์ในทัศนะของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ จึงเป็นมนุษย์ที่มีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการเลือกดำเนินชีวิตและกำหนดชีวิตตนเองในขณะเดียวกัน 'รงค์ เองก็ให้ความสำคัญกับเสรีภาพของผู้อื่นในสังคมเช่นกันดังเช่นในบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า “เสรีภาพนั้นมีอยู่จริง แต่ต้องอยู่ในขอบเขตของตน อย่าไปปรบกวคนอื่น” (วรพจน์ พันธุ์พงศ์, 2552, น. 208)

4.3.2 เสรีภาพในขณะที่เป็นบุคคลอยู่ในสังคม

ในขณะที่เป็นบุคคลอยู่ในสังคมมนุษย์หลีกเลี่ยงไม่ได้เลยที่จะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ปรัชญาเอ็กซิสเทนเชียลลิสม์ของซาร์ตร์ได้เสนอไว้ว่าการที่มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพอย่างเต็มเปี่ยม ทำให้มนุษย์คนใดคนหนึ่งจะบังคับความคิด ความรู้สึกของผู้อื่นไม่ได้ และมนุษย์ต่างมีแนวโน้มที่จะจำกัดเสรีภาพของกันและกันและลดทอนผู้อื่นให้เปรียบเหมือนวัตถุ ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์จึงเต็มไปด้วยการต่อสู้แย่งชิงความเป็นใหญ่ เพราะมนุษย์หวงแหนเสรีภาพของตนเองมากจนกลัวคนอื่นมาแย่งชิง จากการศึกษางานเขียนของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ เขา

เองก็มีแนวคิดที่เห็นพ้องกับแนวคิดนี้อยู่ไม่น้อยดังเช่นในกรณีที่มนุษย์พยายามดิ้นรนเพื่อให้ตนเองพ้นจากความทุกข์จากความปรารถนาขั้นพื้นฐานเช่น ความหิว การเจ็บป่วย มนุษย์มีความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ในลักษณะพยายามลดทอนผู้อื่นเพื่อตัวเองดังเช่น ในเรื่อง *ผู้คืนน้ำครำ* ที่แสดงให้เห็นการต่อสู้ระหว่างความเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกันกับการเห็นใจความลำบากของตัวเอง

ความรักและความหวังดีต่อเพื่อนมนุษย์ไม่เคยหล่นหายไปจากหัวใจอ่อนโยนของผู้คน

แต่แวดวงของความจน มันโชนจำกัคให้อยู่ในขอบเขตด้วยอำนาจเงิน!

อำนาจโหดร้ายของเงิน!

เพื่อนคนงานของหล่อนทะเลาะกับผัวมาอาศัยนอน หล่อนไม่รังเกียจเลยผู้หญิงคนนั้นมีเงินติดตัวมร่อยกว่าบาท ซื่อเหล่าและซื่อไก้ด้มข่ากินกันดับความทุกข์ในชีวิต เหล้ามันทำลายความเจ็บปวดได้บ้าง และมันยินยอมให้ความรื่นเริงเดินเข้ามาในบ้าน หล่อนรู้สึกเวทนาชะตากรรมของเพื่อนเหมือนจะร้องไห้แทนและ โกรธแทน แต่หลายวันผ่านมร่เงินร่อยกว่าบาทนั้นหมด หล่อนบอกตัวเองว่าไม่ยุติธรรมเลยที่โดนเบียดเบียน ในขณะที่หล่อนมีภาระหนักหนากับหลายปากในบ้าน

และ-หล่อนก็เผลอดำหมาด่ำแมวกระทบเพื่อนถึงความสิ้นเปลือง! ครั้นเพื่อนเสียใจเดินหิ้วกระเป๋าหาวออกจากบ้าน หล่อนสะอื้นและระทม อยากตะโกนเรียกให้กลับมาแต่มันไม่มีเสียงหลุดจากลำคอ

ความจนทั้งบังคับและสั่งสอนให้หล่อนสงสารตัวเองก่อนผู้อื่น (ผู้คืนน้ำครำ, 2539 ข, น. 635)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่ามนุษย์โดยส่วนลึกแล้วมีความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์และต้องการสังคมที่ดีงาม สังคมที่เกื้อกูลกัน แต่ถึงอย่างไรเมื่อมนุษย์ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนได้ยังเป็นทุกข์อยู่ มนุษย์ย่อมเห็นความทุกข์ของตนเองใหญ่กว่าความทุกข์ของผู้อื่นจึงทำให้ความสัมพันธ์ของมนุษย์เป็นไปในลักษณะลดทอนผู้อื่น นอกจากนี้ค่านิยมในสังคมก็มีส่วนในการลดทอนเสรีภาพของมนุษย์เช่นกัน โดย รงค์ วงษ์สวรรค์ เสนอในรูปแบบการบรรยายถึงเสรีภาพอย่างค่อนข้างสับสนในอเมริกาในยุคทศวรรษที่ 60 ในเรื่อง *หลงกลันกัญชา* ในยุคที่คนหนุ่มสาวอเมริกันเบื่อหน่ายกับกรอบแนวคิดเดิม ๆ ของบรรพบุรุษผู้ประสบความสำเร็จทางอุตสาหกรรมที่มีความมั่งคั่งและรุ่งเรืองทางวัตถุอย่างปราศจากขอบเขต สิ่งเหล่านั้นมีอำนาจลดทอนทำให้ผู้คนจำต้องแปรสภาพของตัวเองเป็นเพียงอวัยวะชิ้นหนึ่งของเครื่องจักรกล มีหน้าที่

ทำงานให้ลุล่วงไปวันต่อวัน นาที่ต่อนาที่ การกำหนดสวัสดิภาพของผู้คนไว้แน่นอนอาจจะเป็นที่
น่าชื่นชมกันในช่วงเวลาหนึ่ง แต่ก็กลายเป็นผลร้ายทางจิตใจได้ด้วยเช่นกัน มนุษย์เพียงการดำเนิน
ชีวิตอยู่ตามกรอบที่สังคมกำหนดไว้ จึงเกิดความเบื่อหน่ายและความสงสัยขึ้น

...ก็เท่านั้นแหละชีวิตคนอเมริกัน ไม่น่าอิจฉาแต่ น่าสงสาร สังคมบังคับให้ต้องครองชีวิต
อย่างนั้น มันน่าเบื่อหน่ายไหม? ชีวิตที่ไม่มีการต่อสู้อีกต่อไปแล้ว ทั้งในศตวรรษนี้และ
อาจจะศตวรรษหน้า ผมจึงพูดว่ามันเหมือนกับเราต้องคำสาปให้เป็นต้นไม้ ไม่มีวิญญาณ
และเราพยายามถอนคำสาปนั้น เราไม่แยแสรากลงดิน เพราะเรายังมีดินไว้เดิน มีปากไว้
ตะโกน มีแรงซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้สึกทางวัตถุนั้นละเพียงพอที่จะทำ...อะไรก็ได้
เพื่อจะปลดความเบื่อนั้นทิ้ง และรู้สึกที่เราเป็นคน เรามีหน้าที่จะต้องผดุงความเป็น
คน ควรจะสิ้นสุดกันได้แล้วไม่ใช่หรือ...ความรู้สึกที่ว่าแท่งคอนกรีตมันยื่นหัวเราะเย้ย
หยันเรา (หลงกลืนกัญชา, 2512 ก, น. 20)

เพราะโดยตามธรรมชาติมนุษย์จะต้องต่อสู้ดิ้นรนอยู่ตลอดเวลา การมีชีวิตแบบนั้นทำให้
คนหนุ่มสาวเหล่านั้น พยายามเย้ยหยันและปฏิเสธกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคมของตน คนอเมริกันรุ่น
เก่าที่ปลาบปลื้มในประเทศของตัวเอง ที่ได้เป็นประเทศมหาเศรษฐีโดยที่เขาและบรรพบุรุษมีส่วน
ในการสร้างขึ้นมา วางกฎเกณฑ์ชีวิตของตนไว้อย่างเคร่งครัดอย่างจะถือได้ว่าเป็นศีลว่าจะเคารพ
หวงและเหนียวในทรัพย์สินส่วนตัวบุคคล “ใครจะละเมิดมิได้และตนจะไม่ละเมิดของผู้ใด ตนจะ
เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อตัวเอง และผู้อื่น ตนจะทำงานหนักเพื่อแลกกับสิ่งที่ตนปรารถนาและไม่
ฟังพาสักผู้ใด ทั้งจะไม่ให้ใครได้ฟังพา เว้นไว้ในกรณีที่ตนมีความกลางแกลงว่ากำลังได้รับทุกข์จาก
ความมั่งคั่ง และละอาย นั้นจึงจะให้ทาน” (หลงกลืนกัญชา, 2512 ก, น. 169) คนอเมริกันให้คุณค่า
กับวัตถุและหวงแหนในทรัพย์สินยิ่งกว่าชีวิต ทำให้คนหนุ่มสาวหวาดระแวงเสรีภาพแบบเดิมที่เป็น
เพียงการยึดติดกับวัตถุและเริ่มขบวนการประท้วงเพื่อเสรีภาพในแบบใหม่ เช่น เรื่องสงคราม
เวียดนาม การเหยียดสีผิว

เขาเกาะกระป๋องเชิฐชวนให้บริจาคเงินไว้เป็นทุนต่อสู้เพื่อล้มล้างการเหยียดผิว
การกระทำที่น่าละอายของอารยชน

นักศึกษาในโกรผู้หนึ่งนั่งสเกิร์ตสีเขียวแปด หล่อนนั่งคล่อมขาอยู่บนไหล่เพื่อน
ชายผิวขาว เดินสอดอยู่ในฝูงคน ตะโกนให้หยุดการรบในเวียดนาม “นั่นไม่ใช่สงคราม

แต่เป็นการฆาตกรรม” หล่อนว่าอย่างนั้น พลังกริดกังวานบ้าคลั่ง ไม่แยแสสายตาบางคน
ที่มองกางเกงในสีเสดของหล่อน...

“คุณไม่ต้องการสงครามไม่ใช่หรือ? จะกันดีกว่า” make love, not war

หลายคนพูดถึงเลือดของเวียดกง

และเด็กกำพร้าสงครามในไซ่ง่อน

คนที่ได้รับการพูดถึงหลังคำสวดหยาบซ่า คือนักการเมืองฝ่ายที่อยู่เบื้องหลัง
การเข่นฆ่า (หลงกลืนกัญชา, 2512 ก, น. 10)

ทำให้เราเห็นว่าในทัศนะ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ ค่านิยมในสังคม กรอบประเพณี มีส่วนในการ
ลดทอนเสรีภาพของผู้คน วิถีชีวิตที่ผู้คนต่างดิ้นรนทำงานกันอย่างรีบร้อนเหมือนระบบ
อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ถึงแม้ว่าจะเป็นชีวิตที่มีหลักประกันทางสังคมที่แน่นอนแต่ ในเมื่อนุษย์
คือเสรีภาพ และการไม่มีเสรีภาพทำให้เกิดความเบื่อหน่าย จนทำให้คนอเมริกันหนุ่มสาวในยุคนี้
เกิดกระบวนการต่อต้านสภาวะชีวิตเดิมที่ถูกลดทอนให้เป็นเพียงวัตถุ เขาเหล่านั้นจึงละทิ้งวิถีชีวิต
อเมริกันแบบเดิมและหันมาให้ความสำคัญกับเสรีภาพ จนเกิดขบวนการ ฮิปปี้ เพื่อขบถต่อวิถีบรรพ
บุรุษ โดย การใช้กัญชา การละทิ้งความเชื่อในศาสนาเดิมหันเข้าหาวิถีตะวันออกใช้เสรีภาพของ
ตนเองอย่างมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังที่ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ ได้บรรยายไว้บางตอนดังนี้

ชายหนุ่มสองสามคนผู้ครองเพศฮิปปี้ ด้วยการเลี้ยงเคราและผมสลวยประบ่า
ไม่ใส่เสื้อและผูกกระพรุนทองเหลืองไว้กับข้อตีน เขาถือป้ายเรียกร้องให้การสูบกัญชา
เป็นการกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมาย “จี!” เขาสบถก่อนและว่า “มันไม่ใช่ยาเสพติด มัน
เป็นพาหนะวิเศษพาเราไปสู่แสงสว่างแห่งปัญญา...”

ยินยอมให้เราไร้เดียงสาเสียทีซิ-นั่นเป็นเสียงตะโกนอยู่บนป้ายอีกแผ่น ผู้หญิงคน
นั้นแบกไว้บนบ่าเปลือยของหล่อน

นักศึกษาบางคนนั่งหลบอยู่ใต้ร่มเมเปิ้ล และอ่าน-กามสูตร ฉบับแปลเป็น
ภาษาอังกฤษ อย่างเคร่งเครียด

อีกคนขยันอ่านวาทะของประธานเหมา ที่มีวางขายเกลื่อนบริเวณหน้า
มหาวิทยาลัยในรูปของหนังสือปกอ่อนราคาเยา

ชายอาวุโสกว่าอีกโหล่

และเขายังโหล่อีกหนกับนักศึกษาชายหญิงคู่ที่ นั่งกอดกันอ่านบทละครลามก
ชนิดที่ผู้เขียนไม่แอบแฝงถ้อยคำหยาบ และไม่สอดใส่อารมณ์วิจิตร

เสรีภาพ-เสรีภาพไม่มีขอบเขต! แต่คนเหล่านั้นคิดว่าเขายังมีมันไม่เพียงพอ
กระนั้นหรือ?

นักเทศน์นอกจิวร่างเตี้ยและพอมผู้ที่นั่งบนลังไม้ พุดผ่านไมโครโฟนขนาดเล็ก
ในมืออ่อนวอนให้ผู้คนศรัทธาในพระเจ้าเป็นเจ้าเบื้องบน

“แกรู้หรือเปล่า ก๊อดป่วยอยู่ที่โรงพยาบาล” นักศึกษาหนุ่มเย้ยหยัน

“บิลลี เกรแฮม โดนเล่นก้น” ใครอีกคนแผดตะโกนคะนอง

ชื่อที่เขาขานออกมานั้นเป็นนักเทศน์มีชื่อเสียงในวงการศาสนาของสหรัฐฯ
ได้รับการยกย่องนับถือจากสาธุชนว่าเป็นทูตแห่งความดีงาม แต่นักศึกษาหนุ่มไม่แยแส
และไม่รังรองจะถ่มคำพูดว่าร้าย (หลงกลืนกัญชา, 2512 ก, น. 11)

ไม่เฉพาะจะแสดงว่ามนุษย์ด้วยกันหรือสังคมประเพณีและวัฒนธรรมในต่างประเทศ
เท่านั้น ที่มีส่วนลดทอนเสรีภาพของมนุษย์ ‘รงค์ วงษ์สวรรค์’ ยังแสดงให้เห็นว่าในสังคมไทย
สังคมประเพณีและวัฒนธรรม ก็มีผลต่อเสรีภาพเช่นกัน ดังเช่น ขนบจารีตบางอย่างที่ทำให้คนไทย
รังเกียจที่จะพูดถึงมิติด้านกามารมณ์ แต่ในทัศนะของ ‘รงค์ วงษ์สวรรค์’ เสรีภาพด้านกามารมณ์เป็น
อีกมิติหนึ่งของความเป็นมนุษย์เช่นกัน ดังที่ตัวละครตัวหนึ่งในเรื่อง *ผู้ดีน้ำครำ* ที่เป็นเกย์พูดว่า
“ทำไม? มันไม่ใช่สิทธิ์ของเขาหรือที่อยากมีผัวหรืออยากมีเมียเป็นผู้ชายด้วยกัน? ความกำหนดและ
ความสุขส่วนตัวที่ต่างคนต่างวางแผนตามความปรารถนาไม่เหมือนกัน” (*ผู้ดีน้ำครำ*, 2539 ข, น.
532) ‘รงค์ วงษ์สวรรค์’ แสดงให้เห็นเสรีภาพด้านกามารมณ์ที่ถูกลดทอนลงด้วยประเพณี และ
ค่านิยมบางอย่างของสังคมไทย จาก รื่น สาวใช้ในบ้านรัฐมนตรีที่ถูก ประเพณีและสังคมลดทอน
เสรีภาพโดยไม่รู้ตัว

รื่นถูกเก็บไว้ในบ้าน และในความเคร่งครัดของชนบประเพณี หล่อนไม่รู้จัก
โลกภายนอกมากกว่าอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน หรือนิตยสารรายสัปดาห์บางฉบับ

นวนิยายที่เขียนโดยผู้หญิงแสดงกามบางฉบับ สอนให้หล่อนหวาดกลัวบทบาท
ของเซ็กซ์กับชีวิต ขณะเดียวกันก็กักขังตัวเองไว้ในความอายอย่างไม่มีเหตุผล

ใช้-อย่างไม่มีเหตุผลเท่าที่ควร

ผมเบื่อหน่ายนักธรรมชาติวิทยาบนหน้ากระดาษอย่างรุนแรง มันดูเหมือนว่าอะไรก็
ตามเกี่ยวกับเซ็กซ์เป็นความผิดอย่างสิ้นเชิง และพยายามบิดเบือนความจริงของมนุษย์ด้วย
การเน้นถึงบาป หรือการอ้างอารยธรรมอย่างฟุ่มเฟือย ขณะเดียวกันบางคนพยายามยึด

เยียดความเพื่อฝน โดยไม่คำนึงว่าการเสนอความจริงหมายถึงอาวุธในการฟาดฟันกับชีวิต
ของผู้คน (ผู้ดีน้ำครำ, 2539 ข, น.134)

ถึงแม้ว่ามนุษย์ในทัศนะของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' แทบจะไม่มีปัจจัยภายนอกมากำหนด
กฎเกณฑ์ความเป็นมนุษย์ การตัดสินใจในการเลือกเป็นเสรีภาพของ มนุษย์ และ สังคม วัฒนธรรม
ภายนอกมีส่วนในการลดทอนเสรีภาพของมนุษย์อย่างไรก็ตามการเลือกของตัวละครในงานเขียน
ของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' หลายครั้งก็ยิ่งแสดงให้เห็นถึงความเห็นอกเห็นใจ ความรักความเมตตา ความ
เกื้อกูลกันของมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับมนุษย์เอง ดังเช่นทัศนะเรื่องชีวิต
ของคนบนคอย ที่ใช้ชีวิตอย่างเข้าใจป่าเข้าใจธรรมชาติแสดงให้เห็นว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของ
ธรรมชาติในเรื่อง *ขุนนางป่า*

ขุนนางป่าเป็นใคร?

ไ้ก้องหรือไอ้สีตุก น้อยแก้วหรืออู๋ใจ ปวงเขาเป็นขุนนางแห่งดิน (ผืนดิน)
และคอย (โชคเงินเนินหิน) ผู้มีอำนาจเหนือดั่งแมลง หนอนปลาและนก แต่ค้อมการวะ
ให้กับอิทธิฤทธิ์ของฝนและพายุ

เวลาและความเปล่าเปลี่ยวสอนให้เขาเป็นคนโหดร้ายและอ่อนโยนในคน
เดียวกัน เขาเดินองอาจเหยียบบนใบไม้บอบบาง ปังปมก้านเอิบอาบในแสงแดดแต่เขาก็
ล้มลงอย่างนอบน้อมกับจิง, ข่า, กำบัต, ละแ่น, กระเจียว, ปวงพืชของกินซึ่งเป็นความ
กรุณาของป่า

เขาโค่นต้นไม้อายุแก่กว่าป้อหม่อนแม่หม่อนของเขาโดยเหตุผลเดียวกันเพื่อ
ปลูกบ้าน ผ่าฟัน และเผาถ่าน แต่เขายอมรับความเปลี่ยงพล้ำโดยความคันค้ายของรากและ
ใบไม้พิษบดขยี้ผิวหนังถึงป้นป่วนในลำไส้

เขายังเล่นและกวาง

แต่เขาระมัดระวังอย่างยิ่งกับการ โคนเสือบหรือเขี้ยวร้าย

เขาถือว่าเขาทรงสิทธิในการเป็นผู้ฆ่าเพื่อการมีชีวิต และเขายอมรับสิทธิของ
การ โคนฆ่าเพื่ออำลาชีวิต

เขากับความจัดเจนพยายามเรียนรู้การมีชีวิตร่วมกันโดยเบียดเบียนกันไม่
มากกว่าขอบเขตของความเอื้อเพื่อแก่กัน

ป่าเป็นของเขา หรือเขาเป็นของป่า ความหมายคงเกือบไม่แตกต่างกัน แต่ความ
เป็นคนผู้รักชีวิตและการสืบพันธุ์ (เขาไม่ใช่กวีในป่าคอนกรีตผู้วาดอ้างว่าได้ยินเสียง

ความคิดของไล่เต๋นและแมลงป่อง) เขาไม่ถามตัวเองและไม่ถามใครแม้แต่กับวช เขา
สืบความเชื่อถือผ่านกันมาเป็นมรดกกว่า คนล้าเลิศกว่าสำคัญและปวงพิชพรรณราย

เขากับความไร้เดียงสา คงไม่ผิดบาปถ้าแอบอ้างว่า เวลากลางวันแสงแดดเป็น
ของเขา เวลากลางคืนแสงดาวปลั่งสาดทอดแผ่คอรเป็นของเขา

สีสันอื่น (บุญและวาสนา) เป็นของใครเขาก็ไม่ช่วงชิงไม่อิจฉา

1 ในหลายความหมายของขุนนางป่าเป็นอย่างนี้ ประมาณนี้ (ขุนนางป่า, 2553,
น.10)

ขณะเดียวกันที่ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' เชื่อว่ามนุษย์มีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการเลือกและจัดการ
ตัวเอง พร้อมกันนั้นจากการได้รับอิทธิพลจากวิถีชีวิตและวรรณคดีไทยโบราณ ทำให้เห็นว่าเขาก็
พร้อมจะลดทอนเสรีภาพตัวเองลง เพื่อความสุขของตนเองและบุคคลอยู่ในสังคม ด้วยค่านิยมแบบ
ไทยที่มีทำที่ประนีประนอมกับบุคคลอื่น ดังจะเห็นได้จากความผูกพันกับวิถีชีวิตในชนบทกับยาย
ในเรื่อง *เมนูท้ายวัง*, *เงาของเวลา* ที่แสดงให้เห็นว่าถึงแม้ตัวเขาเองมีความคิดและมีเสรีภาพที่จะขบถ
ต่อระบบแต่เขาก็ยังทำตามความต้องการของยาย โดยเห็นว่าการลดทอนตนเองลงเป็นความสุขของ
ยาย

...ผมต้องการเป็นขบถต่อระบบ เป็นคนนอกคอก ตอนผมบวชสมภารยังอยากสึกเลยผมก็
เกียจท่องมนต์ (HA) ทำวัตรเช้าทำวัตรเย็นผมท่องไม่ได้ แต่บวชเพราะยายร้องอยากเกาะ
ชายผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์ สวรรค์ยายอยู่ที่ไหนผมไม่ทราบ บวชก็บวช เวลาสวดมนต์ผมกับ
พระหนุ่ม ๆ รุ่นเดียวกันก็สวดเป็นทำนองแซมบ้าบ้าง (HA) พระแก่ ๆ สวดตามจะเป็นลม
ตาย สวดอะไรกันนักหนา ต้องเป็นนกแก้วนกขุนทอง แปลว่าอะไรก็ไม่รู้ ถ้าผมสวดผม
ต้องรู้ความหมาย ผมไม่ท่อง ฉะนั้นสมภารท่านก็เศร้าใจบอกท่าน 'รงค์' จะอยู่ผ้าเหลือง
ต่อไปสมภารจะสึกละ (HA) ฉะนั้นท่านสมภารอยู่ผมเป็นฝ่ายจากไปดีกว่า (*เมนูท้ายวัง*, 2542
ข, น.291)

นอกจากนี้ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' ยังแสดงให้เห็นอีกว่าถึงแม้โดยส่วนลึกจะไม่เชื่อเรื่องอำนาจ
เหนือธรรมชาติแต่ก็ยอมรับเสรีภาพของบุคคลอื่นที่จะเชื่อโดยไม่พยายามไปรบกวนความรู้สึกของ
คนอื่นด้วยความเชื่อของตนเอง ซึ่งหมายถึงการลดทอนและทำลายเสรีภาพของผู้อื่น

ผมเองนั้นชอบใจมือและตีนขยันทำงานโดยเหตุผลของการเกิดเป็นคน แต่ผมก็
ไม่รังเกียจการไหว้แม่โพสพตามที่แม่และยายสั่งสอน ผมไม่กังวลเกี่ยวกับอำนาจไม่มี

ตัวตน อำนาจนั้นเป็นความจริงหรือการคุกคาม แต่ก็เป็นการยึดเหนี่ยวในด้านคุณธรรม และสมควรคารวะมากกว่าอำนาจเลวร้ายของคนด้วยกันในอากาศเดียวกัน

ผมเดินไปในทุ่งนาพบแม่โพสพกำลังกินไข่ต้มบนยอดกระถางบายศรีที่หักทลาย หล่น และยืนยันว่าไม่เคยคิดทำลายล้างหล่น

ความนอบน้อมนี้หล่นคงเมตตาให้ผมมีข้าวกินทุกวัน แม้ว่าจำนวนลดลงเกือบ ต้องนับเมล็ดแบ่งกันกินให้ครบทุกปากในบ้าน

แต่คงไม่ใช่ความผิดของหล่น-ไข่ไหม? (เมนูท้ายวัง, 2542ข, น. 228)

อาจสรุปได้ว่า ในทัศนะเรื่องเสรีภาพ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' ทำให้เราเห็นว่า มนุษย์ทุกคนล้วนมีเสรีภาพและทางเลือกที่จะหลบหนีจากความทุกข์ และดิ้นรนไปตามความปรารถนาของตนเอง ตั้งแต่การดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน จนถึงการตอบสนองความต้องการภายในตนเอง เช่น ชื่อ เสี่ยง เกียรติยศในสังคมและความสามารถที่จะกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง แต่ถึงอย่างไรเสรีภาพนั้นต้องมาพร้อมกับความรับผิดชอบด้วย มนุษย์ในสังคมต้องควบคุมเสรีภาพของตนเองไม่ให้รบกวน ก้าว กายเสรีภาพของบุคคลอื่น เพราะว่าการทำลายเสรีภาพของบุคคลหนึ่งบุคคลใด จึงเท่ากับเป็นการลดทอนบุคคลนั้น ให้เปลี่ยนสภาพจากการเป็นมนุษย์ไปเป็นวัตถุชิ้นหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาเอ็กซิสเตนเชียลลิสม์ ที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพเพราะมนุษย์คือเสรีภาพ

ถึงอย่างไรมนุษย์ก็ต้องเป็นบุคคลที่อยู่ในสังคม บุคคลอื่นในสังคม, สังคม, ประเพณี วัฒนธรรม, ค่านิยม มีส่วนอย่างมากในการลดทอนเสรีภาพของมนุษย์ การที่ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' ถูกหล่อหลอมด้วยค่านิยมและวรรณกรรมแบบไทยโบราณ ทำให้ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' ให้ความสำคัญกับเสรีภาพและธรรมชาติของบุคคลอื่นและโลกด้วยเช่นเดียวกัน การแสดงให้เห็นถึงความเห็นอกเห็นใจ ความรักความเมตตา ความเกื้อกูลกันของคนในสังคมจากรักในเพื่อนมนุษย์ ครอบครัว, ชุมชน, ญาติ, พี่น้อง, มนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับมนุษย์เองว่ายังมีอยู่ในสังคมในขณะเดียวกันก็ไม่ปฏิเสธศักยภาพมนุษย์ที่จะถูกรอบงำโดยกิเลสและดิ้นรนไปตามแรงปรารถนาของตนเอง

ในช่วงบั้นปลายชีวิต 'รงค์ วงษ์สวรรค์' ให้สัมภาษณ์ กับ วรพจน์ พันธุ์พงศ์ ในเสียงสุดท้าย 'รงค์ วงษ์สวรรค์' ไว้ว่า

เรายังเชื่อว่าคนเอเชีย โดยเฉพาะคนไทย แก่นนำของชีวิตคือเพื่อน มาเป็นอันดับต้น ๆ เพื่อนสามารถทำอะไรให้เกิดขึ้นกับชีวิตก็ได้ โชคดีที่มีเพื่อนดีทั้งนั้นเพื่อนไม่เคยทำให้เราเจ็บปวด

รักลูกรักเมีย เหมือนพวกเขาคือหนึ่งในเพื่อนของเรา เพียงแต่หน้าที่ต่างกัน
(วรรณ พันธ์พงศ์, 2552, น. 208)

ทั้งหมดนี้อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่องมนุษย์ในงานวรรณกรรมของ 'รงค์ วงษ์สวรรค์' ตัวละครในงานเขียนของเขาคือภาพสะท้อนของปัจเจกบุคคลที่มีอยู่จริงในสังคม แต่ถึงอย่างไรก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าตัวละครทุกตัวล้วนผ่านมาจากความคิดของผู้เขียนและผู้เขียนเองคือผู้ให้กำเนิดและกำหนดชะตาชีวิตของตัวละคร ผ่านประสบการณ์และทางเลือกของตนเอง ดังที่จะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของ 'รงค์' ในวานปีสาจดตอบ

ผู้สัมภาษณ์ถาม 'รงค์ วงษ์สวรรค์' ว่า “คุณไม่ค่อยเปิดเผยอะไรเกี่ยวกับตัวเองเลย?”

'รงค์'-(หัวเราะ) “ถ้าอยากรู้จักตัวจริงของนักเขียนนะ มันอยู่ในตัวหนังสือที่เขาเขียนทั้งหมดแหละ...” (วานปีสาจดตอบ, 2549, น. 129)